

Konjunkturutsiktene

1. Økonomisk overblikk
2. Konjunkturvurdering
3. Arbeidsmarkedet
4. Internasjonal økonomi

1. Økonomisk overblikk

Etter at de siste smittevernrestriksjonene ble opphevet tidlig i fjor, økte aktiviteten i norsk økonomi. Det førte til høy sysselsettingsvekst og lav arbeidsløshet. Husholdningenes disponible realinntekt har deretter falt som følge av høy importert prisvekst og kraftige renteøkninger. Samtidig har kraftpriser og høye olje- og gasspriser gitt enorme inntekter til staten, og overskuddet¹ i statsforvaltningen nådde rekordhøye nivåer i 2022. Det er nå et stort spenn mellom norsk økonomi og staten på den ene siden, og privatøkonomien til husholdningene på den andre, som har skapt store avveiningsutfordringer i finanspolitikken.

Økte priser utenfra knyttet til krigen i Ukraina og de økte strømprisene, bidro i fjor til prisveksten i Norge både direkte og indirekte gjennom kostnadsovervelting i nær sagt all produksjon. Nasjonalregnskapet for 2021 og 2022 viser tydelig at prisveksten på den norske verdiskapingen ikke har økt. Likevel har Norges Bank møtt prisveksten med renteøkninger, og i mai i år ble styringsrenten satt ytterligere opp til 3,25 prosent. Konsekvensen av dette er at arbeidsløsheten har steget, og vi anslår at den vil øke videre. Sammenlignet med april i fjor, har arbeidsløsheten steget med 14 000 personer, hvorav 10 000 er under 25 år². Det tilsvarer en økning i arbeidsløshetsraten på 0,5 prosentpoeng.

Økt arbeidsløshet har altså blitt økt for at den internasjonale prisveksten ikke skal slå inn i Norge. Det reiser ikke bare spørsmålet om statusen til målet om full sysselsetting i den økonomiske politikken, men også gevinstene ved å koordinere lønnsdannelsen.

Selv om begrunnelsen for frontfagsmodellen i sin tid nettopp var å muliggjøre full sysselsetting, kan man innvende at dagens globaliserte økonomi - med volatile valutamarkeder og store kapitalbevegelser - ikke lenger gjør det mulig uten tiltakende prisvekst.

Dette ser i hvert fall ut til å være Norges Banks syn. Tolkningen av sentralbanklovens målsetning med pengepolitikken om *høy og stabil produksjon og sysselsetting* er klart beskrevet i *Norges Banks håndbok i pengepolitikk*:

“Som en indikator for hvordan vi vurderer produksjonen og sysselsettingen i forhold til det høyeste nivået som er forenlig med prisstabilitet over tid, anslår vi et *produksjonsgap*”. ... Produksjonsgapet er definert som forskjellen mellom den faktiske og den potensielle produksjonen. Med potensiell produksjon mener vi det høyeste nivået på produksjon og sysselsetting som er forenlig med prisstabilitet over tid.”,

Det innebærer altså at Norges Banks eget anslag på produksjonsgapet bestemmer hvilket sysselsettingsnivå vi kan ha i Norge uten å få høy inflasjon. Ser vi på anslaget på produksjonsgapet er det ofte positivt, slik som i fjor. Det svinger gjennom konjunktorene. Altså mener Norges Bank at vi ikke kan ha så lav arbeidsløshet som vi har i gode tider, og har følgelig økt rentene kraftig siden i fjor.

¹ Målt ved nettofinansinvesteringene.

² Trend-tall fra arbeidskraftsundersøkelsen (AKU).

Men her mener vi at Norges Bank tar feil. LO koordinerer fortsatt lønnsdannelsen med bakgrunn i industriens lønnsevne for å oppnå full sysselsetting, og full sysselsetting krever høy etterspørsel etter arbeidskraft. Det er en ønsket situasjon at ikke alle virksomheter til enhver tid skal få dekket sitt behov for flere ansatte. Det gir kraft til heller å investere i økt produktivitet og kompetanseheving blant egne ansatte, som igjen gir gevinster som fordeles til alle gjennom lønnsdannelsen og trygdesystemet vårt. Modellen gir høy velstand og velferd til alle.

Empirisk forskning understøtter at LO har rett.³ Vi trenger ikke økt arbeidsløshet for å hindre at den importerte prisveksten får rotfeste i Norge.

Når høyere rente demper aktiviteten i økonomien blir det vanskeligere å få innpass i arbeidslivet og det gir flere arbeidsløse, noe som igjen gir impulser til ytterligere økonomisk nedgang. Renteøkningene bidrar gjennom inndragning av kjøpekraft sammen med svak utvikling hos handelspartnerne, til den økonomiske nedturen vi ser komme i våre konjunkturanalyser.

Nå viser ikke Norges Banks egne prognoser at rentesettingen får vesentlige konsekvenser for arbeidsløsheten, noe som brukes av Norges Bank til å si at rentene har økt langt mindre enn inflasjonsmålet skulle tilsi nettopp av hensyn til sysselsettingen. SSBs prognoser viser derimot en tydeligere økning i arbeidsløsheten, og vårt eget modellapparat gjør det samme. Vi har vanskelig for å forstå Norges Banks relativt optimistiske prognoser for arbeidsløsheten, særlig sett i lys av at den økonomiske politikken i Norges Banks prognoser er betydelig strammere enn SSBs og våre. Det skulle tvert om tilsi høyere og ikke lavere arbeidsløshet.

Vi har derfor utført egne beregninger av hva Norges Banks anslag på den økonomiske politikken betyr ifølge den makroøkonomiske modellen NAM, som har liknende egenskaper som SSBs mer avanserte modellapparat. Beregningene viser at de penge- og finanspolitiske forutsetningene Norges Bank har lagt til grunn virker altfor stramt. En slik politikk vil ifølge NAM føre til en dypere lavkonjunktur for norsk økonomi de kommende årene. Resultatet vil bety fall i sysselsetting og høyere arbeidsløshet, samt fall i det private konsumet. Vi antar derfor at det offentlige konsumet blir høyere og rentebanen lavere enn det Norges Bank legger opp til.

Vår oppfatning er at den økonomiske politikken samlet sett har virket for innstrammende. Det gir rom for mer oljepengebruk i revidert statsbudsjett sammenliknet med det vedtatte budsjettet for 2023. Vårt hovedscenario bygger på vår beste gjetning om den økonomiske politikken. Da øker arbeidsløsheten til 4,2 prosent som årsgjennomsnitt i 2025, mot 3,2 prosent i fjor. Med Norges Banks forutsetninger for den økonomiske politikken viser modellberegningene en arbeidsløshet på 4,5 prosent i 2025.

I en alternativ beregning, med mer oljepengebruk i statsbudsjettene framover, viser vi hvordan vi kan unngå en videre økning i arbeidsløsheten fra dagens nivå. Dette viser at i en situasjon der pengepolitikken virker for stramt i forhold til produksjon og sysselsetting, vil det være behov for at finanspolitikken tar et større ansvar for å oppfylle målet om full sysselsetting.

³ jf. blant annet Samfunnsøkonomisk analyse rapport 8-2019 og Nymoene, Kordt og Benedictow, Samfunnsøkonomen nr. 3-2022

Økonomisk styring samspiller med lønnsdannelsen gjennom frontfagsmodellen og er et viktig redskap for å sikre full sysselsetting og økonomisk bærekraft. Den samordnende lønnsdannelsen inngår dermed i en bredere sammenheng. Myndighetene har en rolle i å både sikre full sysselsetting gjennom den økonomiske politikken og bygge opp under den koordinerte lønnsdannelsen, selv om selve forhandlingene er partenes bord.

I tillegg til at rentesettingen legger føringer for statsbudsjettet, legger det også et press på legitimiteten til frontfagsmodellen.⁴ Det er viktig at pengepolitikken, finanspolitikken og partene i lønnsoppgjøret er koordinerte i både forståelsen av hvordan målet om full sysselsetting skal forstås og hvordan høy importert inflasjon skal møtes.

⁴ Se S. Holden (2003) "Monetary regimes and the co-ordination of wage setting" i European Economic Review.

2. Konjunkturvurdering

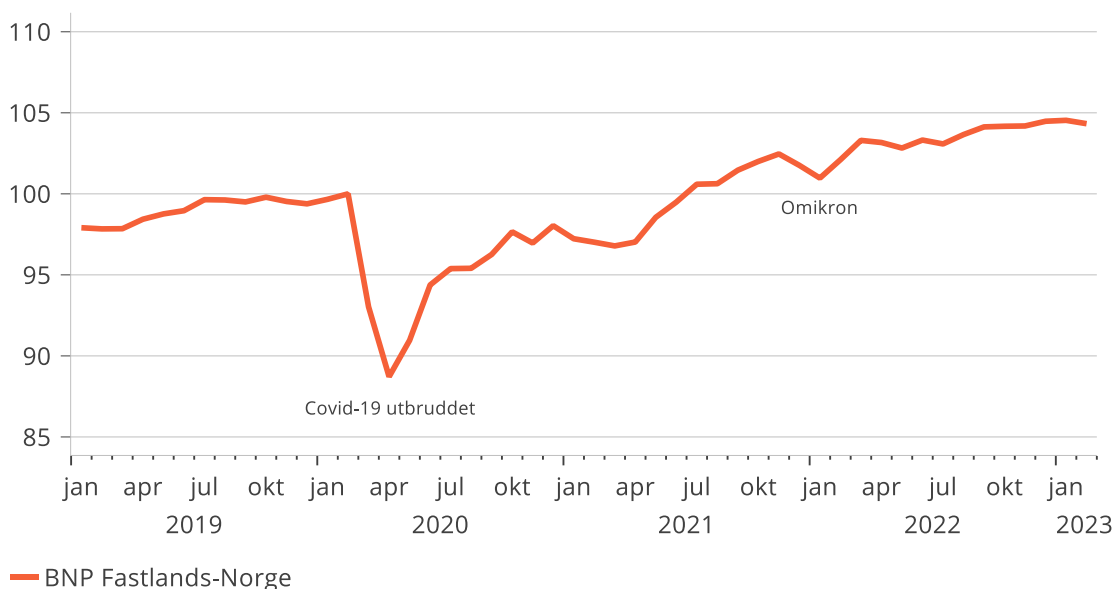
LO har utarbeidet en ny konjunkturanalyse samt nye prognoser for 2023-2025. Noen av prognosene fra LO utgis også i budsjettdokumentene fra Regjeringen.

2.1 Norsk økonomi

2.1.1 Hovedbildet nå

Året 2022 var preget av høy inflasjon og innhenting av den økonomiske aktiviteten etter pandemien. BNP Fastlands-Norge tok seg kraftig opp fra og med mars 2022 i forbindelse med bortfallet av de siste smitteverntiltakene. Siden har oppgangen fortsatt i et mer moderat tempo, og i februar i år var BNP Fastlands-Norge 4,3 prosent høyere enn i februar 2020. Det lå imidlertid under det beregnede trendnivået for BNP Fastlands-Norge. BNP Fastlands-Norge vokste reelt med 3,8 prosent i 2022.

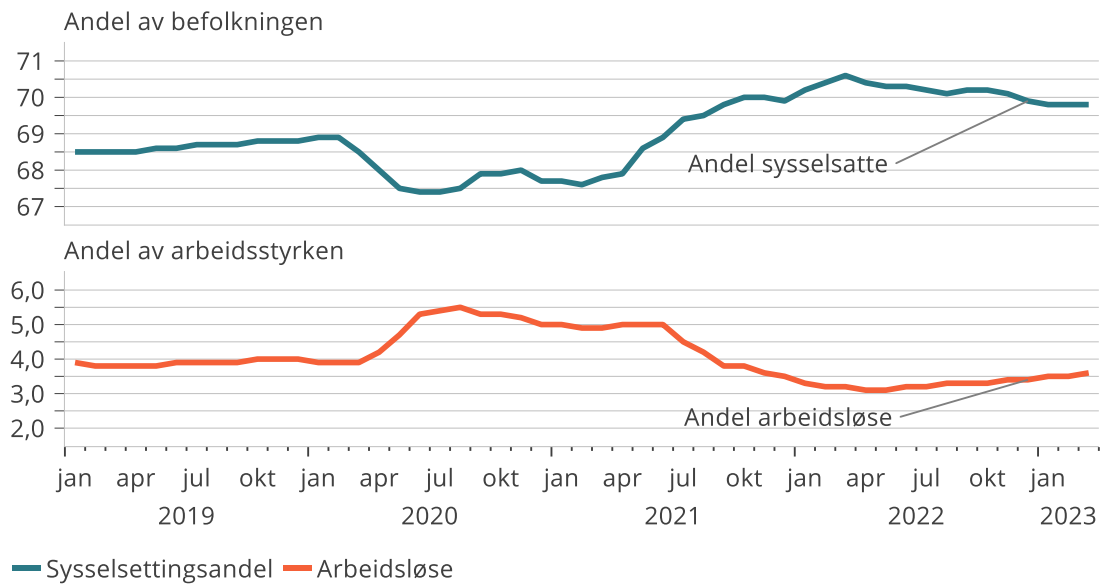
Figur 2.1. BNP Fastlands-Norge
Sesongjustert i faste priser, indeksert (feb. 2020=100)

Kilde: SSB, Macrobond

Arbeidsløsheten har økt fra 3,2 prosent i mars i fjor, til 3,6 prosent i samme måned i år. Det har særlig vært en stor oppgang i ungdomsarbeidsløsheten, som er tilbake på samme nivå som før pandemien. Sysselsettingen har falt noe siden fjoråret og lå på 69,8 prosent i mars i år, sammenlignet med 70,6 prosent i mars i fjor, ifølge SSBs arbeidskraftsundersøkelse (AKU).

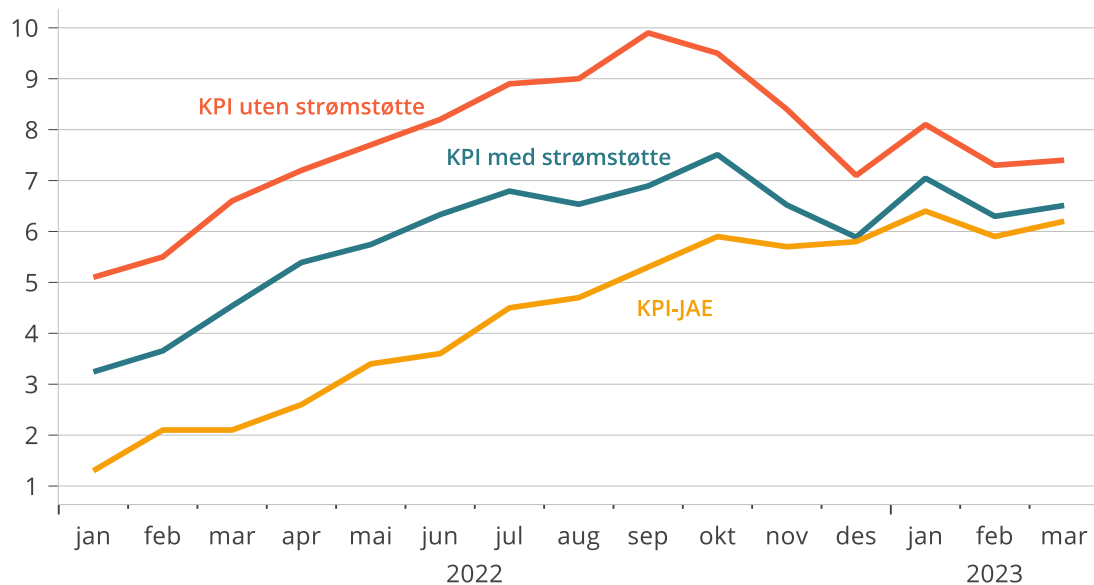
Figur 2.2. Sysselsatte og arbeidsløse
Trend, 15-74 år (AKU)

Kilde: NAV, SSB, Macrobond

Tolv månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) har gjennom det siste året steget til nivåer som ikke er observert siden 1980-tallet som følge av høy importert prisvekst. Den totale konsumprisveksten var 5,8 prosent i 2022, og den ville vært 7,8 prosent uten strømstøtten til husholdningene. Strømstøtten består av regjeringens midlertidige strømstøtteordning og lavere elavgift. Prisøkningen, målt ved veksten i konsumprisindeksen justert for energivarer og avgiftsendringer (KPI-JAE), har vært tiltakende gjennom året 2022. Ved årsskiftet 2022/2023 steg det til det høyeste nivået som noen gang er registrert for dette prismålet etter at det ble innført tidlig på 2000-tallet. I gjennomsnitt økte KPI-JAE med 3,9 prosent i 2022. Utviklingen i konsumprisindeksen omtales nærmere i boks 2.3.

Figur 2.3. Konsumprisutviklingen
Tolv månedersvekst

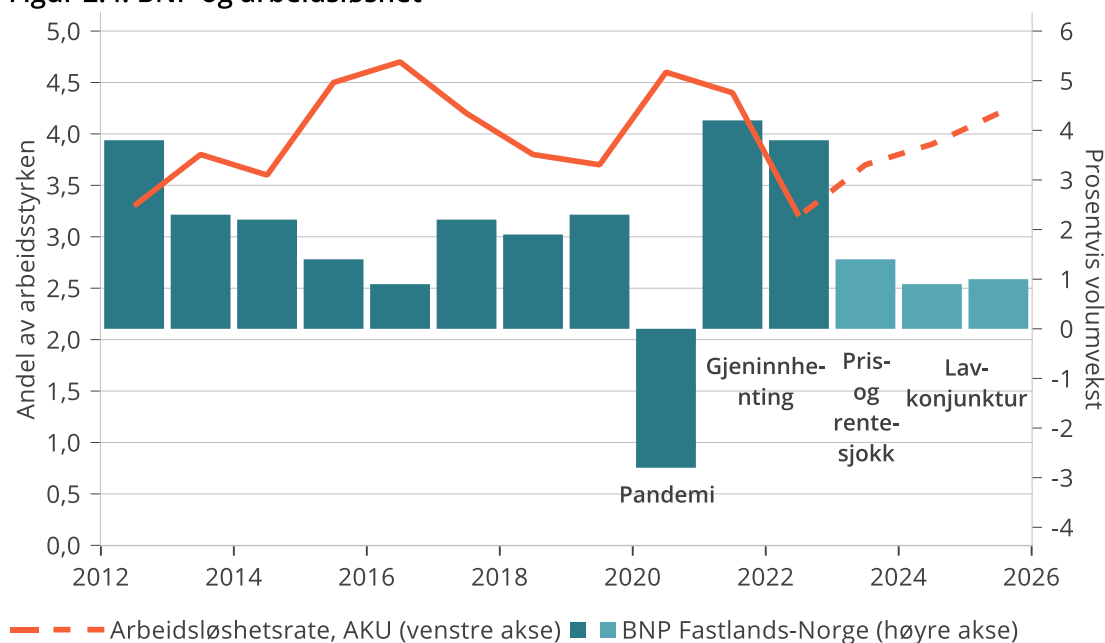
Kilde: SSB, Macrobond

2.1.2 Konjunkturutsiktene framover

I arbeidet med konjunkturvurderingen har vi benyttet den makroøkonomiske modellen NAM (Norwegian Aggregate Model) til hjelp i analysene og utarbeidelsen av prognosene. Konjunkturutsiktene fram mot 2025 i vår vurdering er i hovedtrekk følgende:

- Prisveksten internasjonalt ser ut til å avta. Dette påvirker den importerte prisveksten her hjemme. I motsatt retning trekker en fortsatt svak krone. Prisveksten her hjemme vil antakeligvis holde seg på et høyt nivå en stund framover til tross for en avtagende tendens. Høy prisvekst og økte renter svekker husholdningenes kjøpekraft og konsum. Vekstimpulser fra fastlandsinvesteringene vil trolig også være svake de nærmeste årene. Vi har lagt til grunn at også offentlig etterspørsel vil utvikle seg svakt de nærmeste årene som følge av Regjeringens signaler om stramt statsbudsjett. Det forsterker den svake etterspørselen fra husholdninger og bedrifter. Den norske økonomien mister dermed motorkraft de nærmeste årene og beveger seg inn i en lavkonjunktur. BNP Fastlands-Norge anslås å øke med 1,4 prosent i 2023. I 2024 og 2025 anslås BNP Fastlands-Norge å øke med henholdsvis 0,9 og 1,0 prosent, som ligger under den anslåtte trendveksten for fastlandsøkonomien.
- Lavere aktivitet i økonomien vil føre til at arbeidsløsheten øker. Sysselsetningsutviklingen framover vil antakeligvis bli mye svakere enn i fjor. Ifølge våre prognoser vil AKU-arbeidsløsheten øke fra 3,2 prosent i 2022 til 3,7 prosent i 2023 og videre opp til 4,2 prosent i 2025. Situasjonen på arbeidsmarkedet omtales nærmere i kapittel 3.

Figur 2.4. BNP og arbeidsløshet

Kilde: SSB, Macrobond, LOs anslag for 2023-2025

LOs anslag om BNP Fastlands-Norge og arbeidsmarkedet:

	2023	2024	2025
BNP Fastland-Norge (%-volumvekst)	1,4	0,9	1,0
Sysselsatte (%-vekst, nasjonalregnskap)	0,5	0,0	0,0
Arbeidsstyrke (%-vekst, AKU)	0,8	0,1	0,3
Arbeidsløshet (%-nivå, AKU)	3,7	3,9	4,2

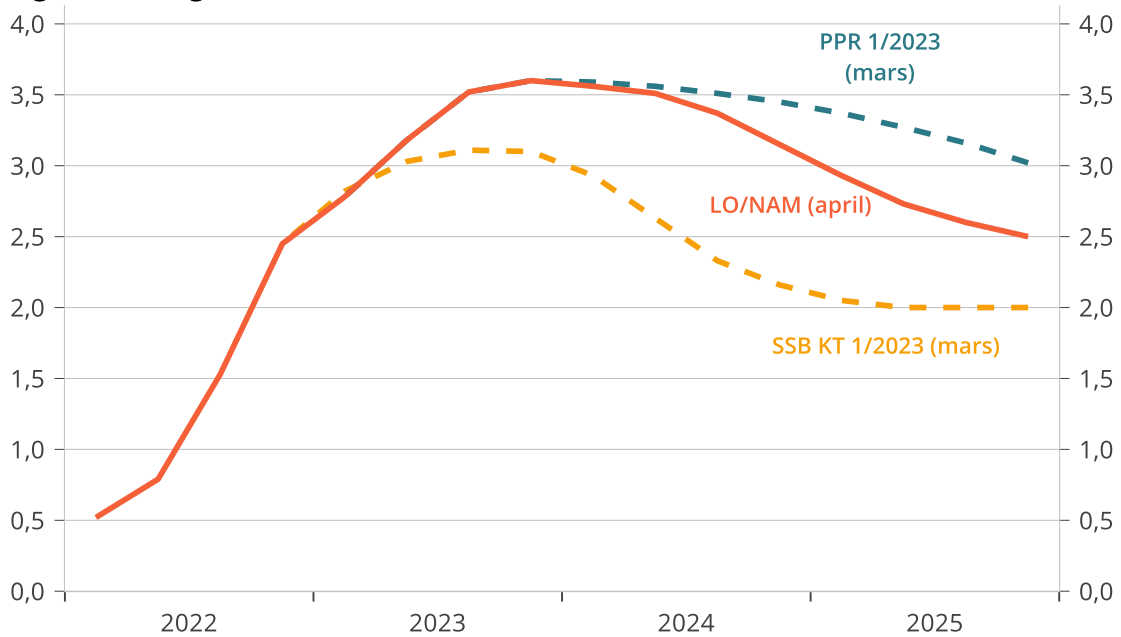
2.1.3 Politiske forutsetninger

I mars 2023 skisserte Norges Bank i Pengepolitisk Rapport (PPR 1/2023) en rentebane som innebærer enda flere renteopp ganger gjennom 2023. Styringsrenta vil da nå en topp på 3 ¾ prosent ved årsskiftet 2023/2024. Så skal styringsrenta gå sakte og gradvis ned til 3 prosent mot slutten av 2025.

I Økonomiske Analyser (ØA 1/2023, mars 2023) la SSB imidlertid til grunn at styringsrenta blir satt opp med 0,25 prosentpoeng kun en gang til, i juni 2023, slik at rentetoppen nås ved 3 ¼ prosent. SSB tror at på sikt vil renta reduseres som følge av økende arbeidsløshet og lavere inflasjon, og i løpet av 2024 vil den kunne havne ned mot 2 prosent.

I vår konjunkturvurdering legger vi til grunn at Norges Bank ikke vil endre sin kurs med det første, slik at styringsrenta kommer opp i 3 ¾ prosent ved årsskiftet 2023/2024 som Norges Bank har lagt til grunn. Vi antar videre at styringsrenta vil reduseres som følge av økende arbeidsløshet og lavere inflasjon på et senere tidspunkt enn det SSB antar. Vår vurdering er at styringsrenta vil komme gradvis ned til 2 ½ prosent mot slutten av 2025.

Figur 2.5. Norges Banks rentebane

Kilde: Norges Bank, LO, SSB, Macrobond

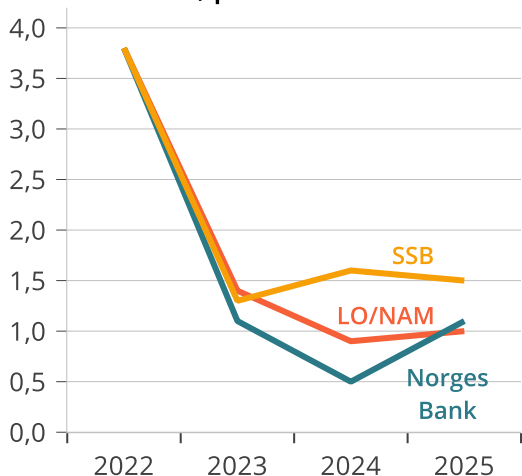
I vår konjunkturvurdering antar vi, på linje med SSB, en svak vekst i offentlig etterspørsel i 2023 og en mer moderat vekst i 2024 og 2025. Norges Bank la på den andre siden til grunn en svak vekst i offentlig etterspørsel i alle år fra 2023 til 2025.

Finanspolitiske forutsetninger: (realvekst i pst.)		SSB KT 1/2023	LO/NAM April 2023	Norges Bank PPR 1/2023
2023	Offentlig konsum	1,2	1,2	-
	Offentlige investeringer	1,1	1,1	-
	Offentlig etterspørsel	1,2	1,2	1,1
2024	Offentlig konsum	1,7	1,7	-
	Offentlige investeringer	4,3	4,3	-
	Offentlig etterspørsel	2,2	2,2	1,0
2025	Offentlig konsum	1,7	1,7	-
	Offentlige investeringer	3,3	3,3	-
	Offentlig etterspørsel	2,0	2,0	1,1

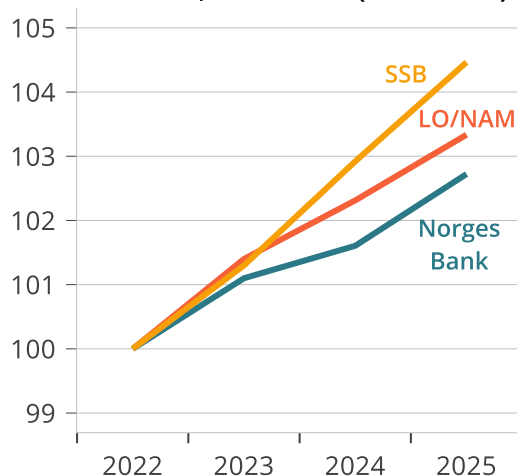
Oppsummert er de penge- og finanspolitiske forutsetningene som SSB la til grunn i KT 1/2023 minst stramme, mens de som Norges Bank la til grunn i PPR 1/2023 er mest stramme. Våre forutsetninger ligger i mellomstaket mellom SSBs og Norges Banks

politiske forutsetninger. Den økonomiske politikken har stor betydning for konjunkturforløp. Dette vises i de etterfølgende figurene. Man kan merke seg at Norges Banks anslag gir høyest sysselsettingsvekst og lavest arbeidsløshet framover, samtidig som de har de laveste anslagene for BNP. LOs og SSBs anslag om arbeidsmarked virker å henge bedre sammen med egne konjunkturanslag.

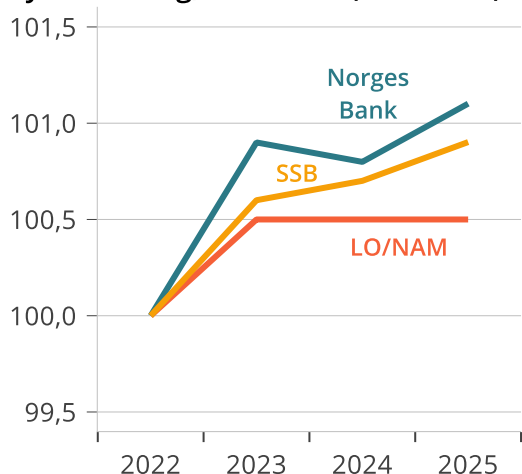
BNP Fastland, prosentvis volumvekst

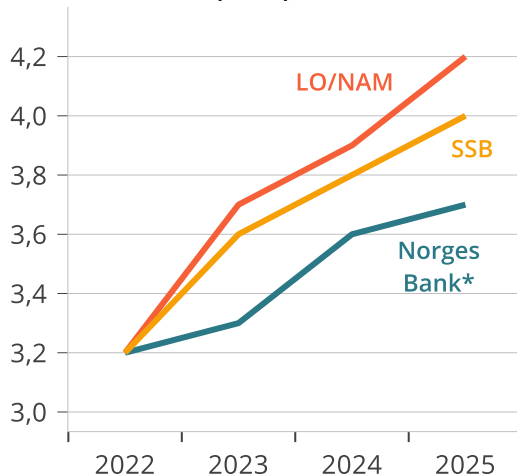
BNP Fastland, indekstert (2022=100)

Syssetting, indekstert (2022=100)

Arbeidsløshet (AKU), nivå

Kilde: SSB, Norges Bank, LO, Macrobond

* Norges Bank angir registrert arbeidsløshet. Her estimeres tall for AKU-arbeidsløsheten til Norges Bank ved å legge til en fast differansedel på 1,4 prosentpoeng fra 2022.

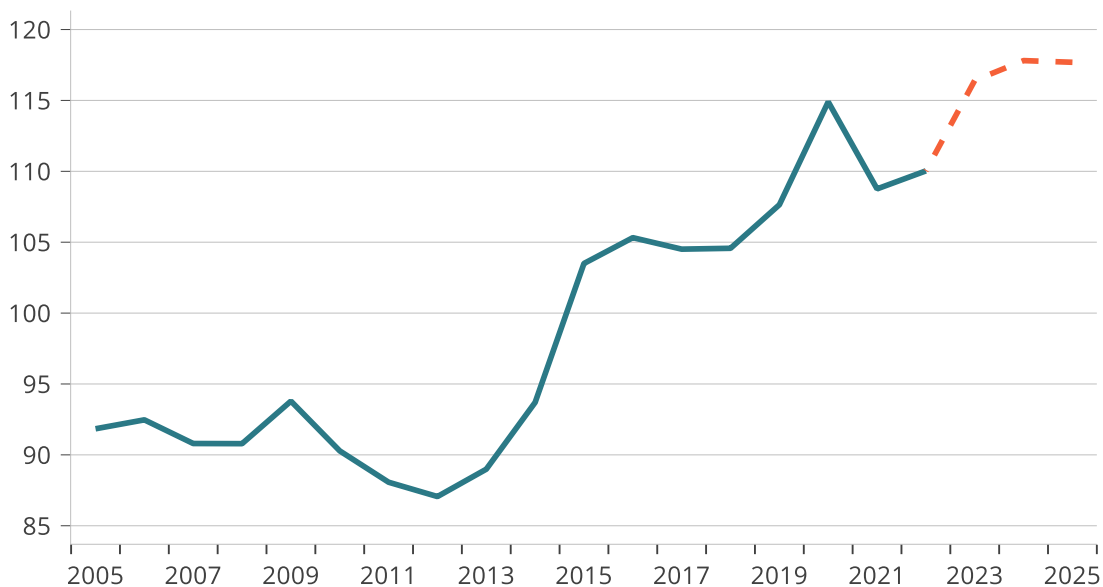
Ifølge våre beregninger utført ved hjelp av NAM-modellen vil de penge- og finanspolitiske forutsetningene Norges Bank har lagt til grunn virke altfor stramt. En slik politikk vil føre til en dypere lavkonjunktur for norsk økonomi de kommende årene. Resultatet vil bety fall i sysselsetting og høyere arbeidsløshet, samt fall i det private konsumet (jfr. Boks 2.1). Vi antar derfor at det offentlige konsumet blir høyere og rentebanen lavere enn det Norges Bank legger opp til.

Selv i vårt hovedscenarior hvor vi legger til grunn mindre stramme penge- og finanspolitiske forutsetninger, vil det være både rom og behov for enda sterkere finanspolitiske stimulanser for å stabilisere konjunktoren og dempe oppgangen i arbeidsløsheten (jfr. Boks 2.2).

2.1.4 Krona og konsumprisene

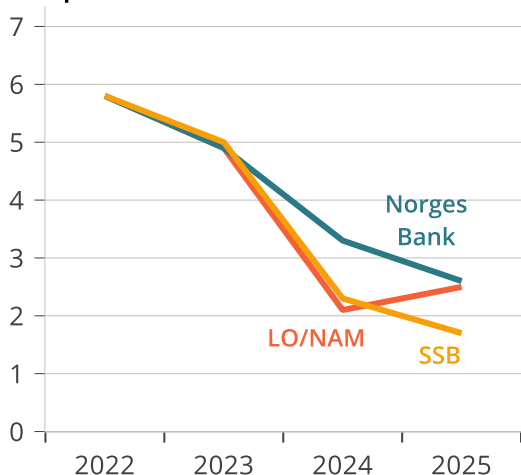
Krona har svekket seg markant siden november i fjor. I årsgjennomsnitt har krona svekket seg med 1,2 prosent fra 2021 til 2022. I årets fire første månedene (januar-april) har krona imidlertid svekket med 10,4 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Krona er blant valutaene i verden som har svekket seg mest siden nyttår. Det er mange faktorer som kan påvirke kronkurs – rentedifferanse, olje- og gasspriser og markedsure som en liten valuta som norsk krone er mer utsatt for. Norge har solid utenriksøkonomi, noe som fundamentalt tilsier en sterk krone. Noen argumenterer for at det «grønne skiftet» for en olje- og råvarenasjon som Norge vil føre til en varig svekket krone. En svak krone er neppe tegn på at norsk økonomi har varige problemer. For en del år siden var man mest bekymret for det motsatte, nemlig en for sterk krone som vil svekke Norges konkurransevne. I og med at importert prisstigning synes å være viktig for å forklare den høye inflasjonen her hjemme, vil kronesvekkelse gjøre importerte varer enda dyrere, og dermed bidra til enda høyere prisvekst i Norge. I vår konjunkturvurdering anslår vi at krona på årsbasis vil svekke seg med 5,8 prosent i 2023 og flater ut på et svakt nivå i 2024 og 2025.

Figur 2.6. Kronkurs
Importveid kursindeks, I-44

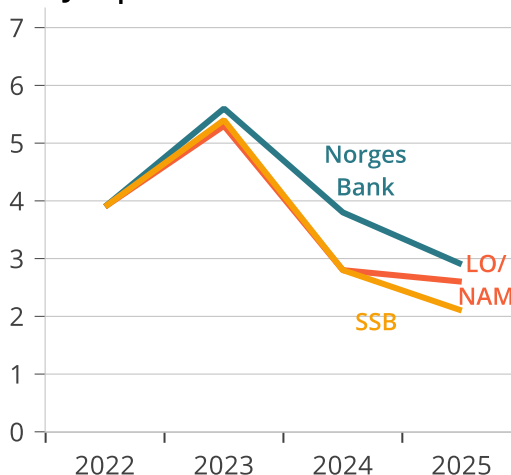

Kilde: Norges Bank, Macrobond, LOs anslag for 2023-2025

KPI prosentvis vekst

KPI-JAE prosentvis vekst

Kilde: SSB, Norges Bank, LO, Macrobond

Prisveksten internasjonalt ser ut til å avta og prisen på naturgass i Europa har falt kraftig siden toppen i september. Dette påvirker den importerte prisveksten her hjemme, og terminmarkedet for både olje og elektrisitet indikerer litt lavere priser i årene framover. Økte renter, som tar beslag på mye kjøpekraft, vil også bidra til å dempe prispresset. I motsatt retning trekker en svak valutakurs som vil løfte banen for den underliggende prisstigningen. Vi anslår at den samlede konsumprisveksten (KPI) vil falle til 4,9 prosent i år og videre ned mot 2 – 2 ½ prosent i 2024 og 2025. Årsveksten i KPI-JAE ventes å øke ytterligere til 5,3 prosent i 2023, og så falle gjennom 2024 og 2025.

LOs anslag om offentlig konsum og investering samt Norges Banks styringsrente, konsumprisvekst og kronekurs:

	2023	2024	2025
Offentlig konsum (%-vekst)	1,2	1,7	1,7
Offentlig investering (%-vekst)	1,1	4,3	3,3
Norges Banks styringsrente (%-nivå)	3,3	3,4	2,7
Konsumpris – KPI (%-vekst)	4,9	2,1	2,5
Konsumpris – KPI JAE (%-vekst)	5,3	2,8	2,6
Kronekurs – I44 (%-endring) ¹⁾	5,8	1,2	-0,1

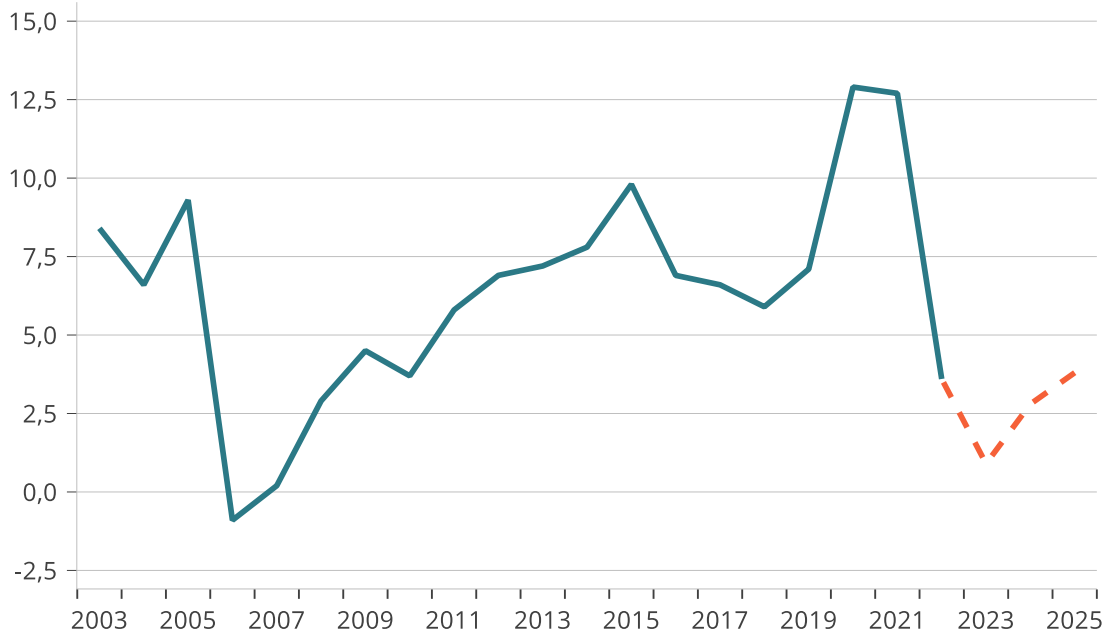
¹⁾ Positivt tall innebærer svekket krone

2.1.5 Etterspørselen fra husholdningene

Vi anslår et fall på 2,8 prosent i husholdningenes disponible realinntekter i år. Dette skyldes i stor grad fortsatt høy prisvekst samt økte renter. Husholdningenes disponible realinntekter vil igjen øke i 2024 og 2025 som følge av lavere prisvekst, men i en moderat takt.

Vi anslår at husholdningenes sparerate faller videre mot 0,9 prosent i år, altså et svært lavt nivå. Folk har tendenser til økt sparing i dårlige tider med økende arbeidsløshet. Våre prognoser innebærer derfor at husholdningenes sparerate vil øke noe i 2024 og 2025. Dette demper også husholdningenes konsum.

Figur 2.7. Husholdningenes sparerate (nivå)

Kilde: SSB, Macrobond, LOs anslag for 2023-2025

Husholdningenes konsum utgjør rundt halvparten av BNP Fastlands-Norge. Husholdningenes konsum de nærmeste årene dempes imidlertid av høye renter, høy inflasjon og fallende realboligpriser samt økning i sparing. Vi anslår derfor svak konsumutvikling hos husholdningene framover, som gir svake vekstimpulser til norsk økonomi.

LOs anslag om husholdningenes konsum

Volumvekst	2023	2024	2025
Husholdningenes konsum (%-vekst)	1,1	-1,6	0,4

2.1.6 Investeringsiden

De tre siste årene har petroleumsinvesteringene gjennomgående falt. Selv om investeringene tok seg opp i 4. kvartal i fjor, var nivået likevel rundt 9 prosent lavere enn i 4. kvartal 2019. På lenger sikt står norsk økonomi overfor en nedbygging av petroleumsnæringen, men fram mot 2025 blir det mest sannsynlig økt investeringsaktivitet. I 2023 og 2024 melder oljeselskapene om økte investeringer, noe som må sees i lys av at det mot slutten av fjoråret ble levert inn en rekke nye planer for utbygging og drift av nye prosjekter. Selv om nær halvparten av leveransene av investeringsvarer i petroleumsnæringen importeres fra utlandet, innebærer leveransene også betydelig etterspørsel rettet mot Fastlands-Norge.

Både boliginvesteringene og næringsinvesteringene påvirkes av økte renter i en negativ retning. I tillegg dempes næringsinvesteringene av lavere etterspørsel i økonomien. I våre prognoser ligger det an til en negativ utvikling i fastlandsinvesteringene de nærmeste årene.

Bedrete vekstutsikter internasjonalt samt en svak norsk krone, fører til sterk vekst i den tradisjonelle eksporten i de kommende årene.

LOs anslag om investeringene og den tradisjonelle eksporten

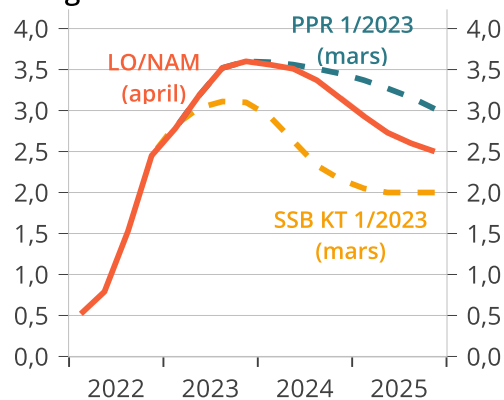
Volumvekst	2023	2024	2025
Petroleumsinvesteringene	7,0	12,0	3,0
Fastlandsinvesteringene	-2,2	-3,9	-1,4
Eksport av tradisjonelle varer	1,6	1,5	1,8

Boks 2.1: De penge- og finanspolitiske forutsetningene Norges Bank la til grunn i PPR 1/2023 kan virke alt for stramt for konjunkturen og arbeidsmarkedet

Som beskrevet under avsnittet «Politiske forutsetninger», har Norges Bank i sin pengepolitiske rapport 1/2023 lagt til grunn stramme penge- og finanspolitiske forutsetninger sammenlignet med både oss og SSB.

Ved å legge inn Norges Banks penge- og finanspolitiske forutsetninger i vår modell NAM, alt annet uendret, viser modellberegningene at norsk økonomi ville komme inni en dypere lavkonjunktur enn vi og SSB anslår, gjennom svekket konsum og investeringer. Dette vil også resultere i fall i sysselsetting og høyere arbeidsløshet.

Norges Banks rentebane

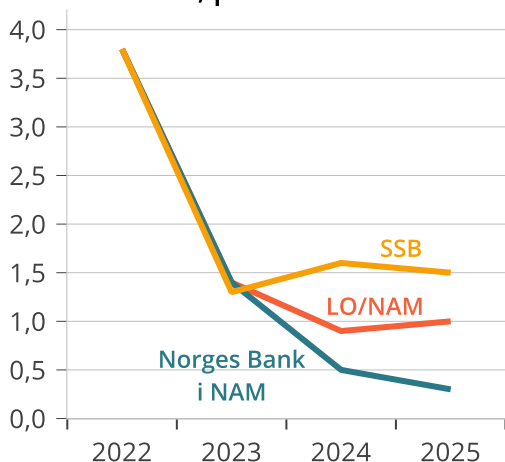

Kilde: Norges Bank, LO, SSB, Macrobond

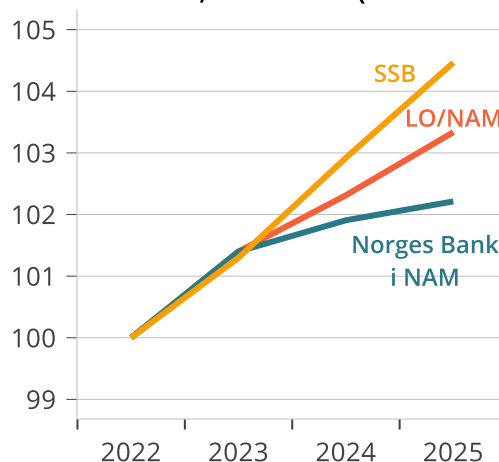
Finanspolitiske forutsetninger (realvekst i prosent)		SSB KT 1/2023	LO/NAM April 2023	Norges Bank PPR 1/2023
2023	Offentlig konsum	1,2	1,2	-
	Offentlige investeringer	1,1	1,1	-
	Offentlig etterspørsel	1,2	1,2	1,1
2024	Offentlig konsum	1,7	1,7	-
	Offentlige investeringer	4,3	4,3	-
	Offentlig etterspørsel	2,2	2,2	1
2025	Offentlig konsum	1,7	1,7	-
	Offentlige investeringer	3,3	3,3	-
	Offentlig etterspørsel	2,0	2,0	1,1

I det etterfølgende, illustreres modell-resultatene i figurene, i sammenligning med våre og SSBs anslag:

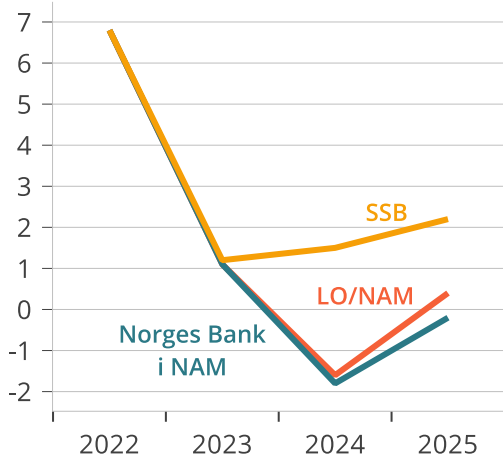
BNP Fastland, prosentvis vekst

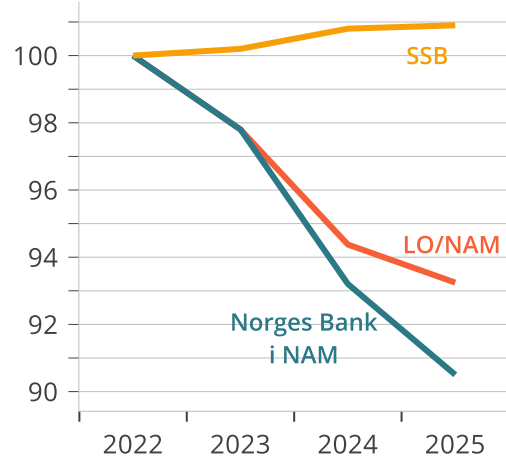
BNP Fastland, indekstert (2022=100)

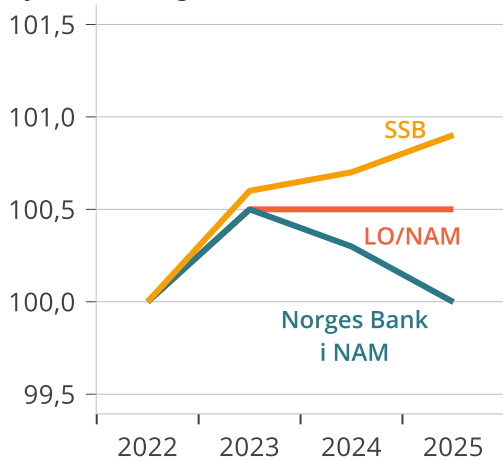
Privat konsum, prosentvis vekst

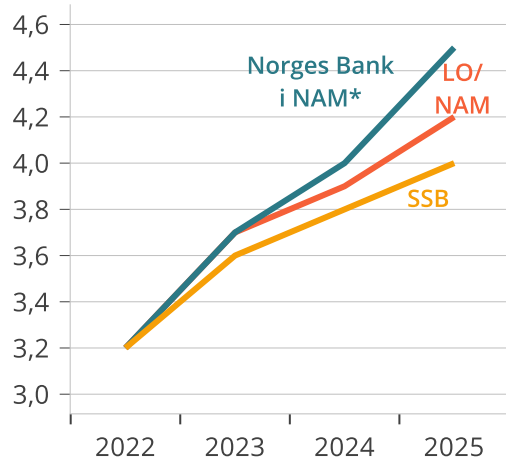
Fastlandsinvesteringer (2022=100)

Sysseilsetting, indeksert (2022=100)

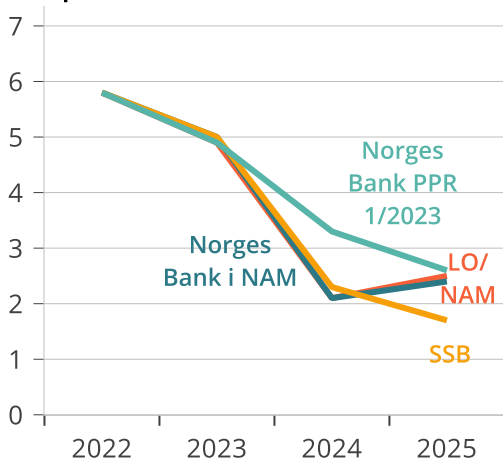
Arbeidsløshet (AKU), nivå

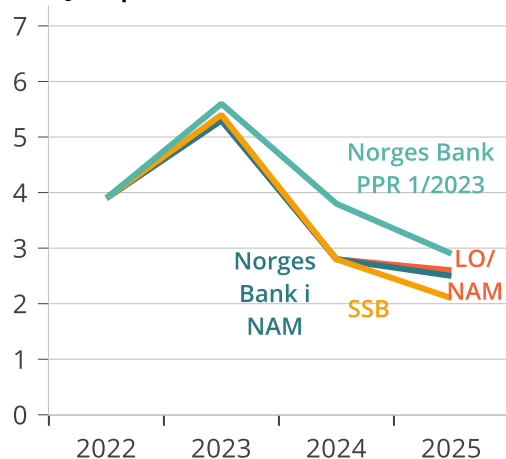
* Norges Bank angir registrert arbeidsløshet. Her estimeres tall for AKU-arbeidsløsheten til Norges Bank ved å legge til en fast differansedel på 1,4 prosentpoeng fra 2022.

De stramme penge- og finanspolitiske forutsetningene har, ifølge modellberegningene, marginal effekt på prisvekst, selv i sammenligning med Norges banks egne anslag. Dette vises også i figurene under hvor de to kurvene, merket med «LO/NAM» og «Norges Bank i NAM», i hovedsak faller sammen.

KPI prosentvis vekst

KPI-JAE prosentvis vekst

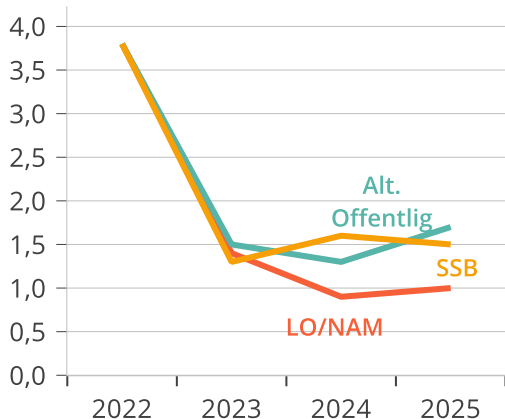
Boks 2.2: Det er både rom og behov for mer finanspolitikk

Som beskrevet under avsnittet «Politiske forutsetninger», har vi i vår modell NAM lagt til grunn de finanspolitiske forutsetningene på linje med SSB. Etter vår konjunkturvurdering, vil ikke den offentlige etterspørselen være sterk nok til å demme opp for svekket husholdningskonsum og næringslivsinvesteringer, og det hindrer ikke at norsk økonomi kommer inn i en lavkonjunktur og at arbeidsløsheten stiger.

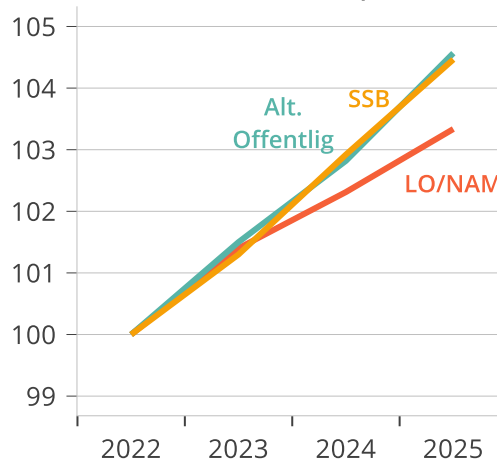
Vi har laget en alternativ bane for finanspolitikken som innebærer høyere vekst i offentlig konsum, i offentlige investeringer og totalt i offentlig etterspørsel. På grunn av budsjettprosessen, antar vi at det blir mindre rom for ekstraøkning i 2023, men offentlig etterspørsel kan økes i sterkere grad i 2024 og 2025. De alternative finanspolitiske forutsetningene illustreres i den etterfølgende tabellen:

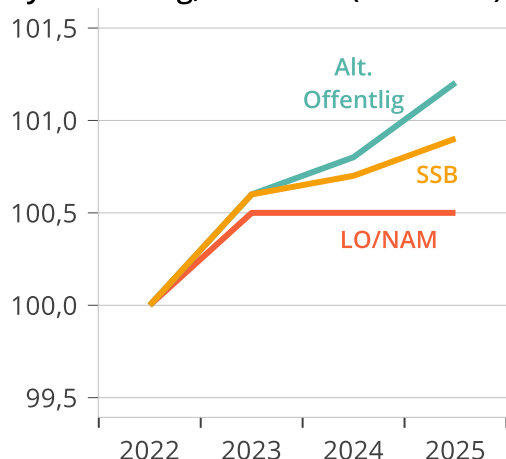
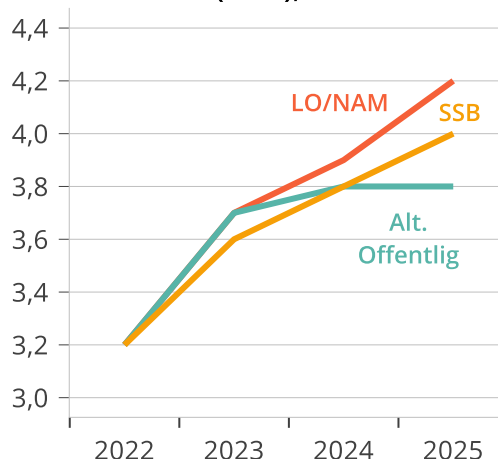
Finanspolitiske forutsetninger (realvekst i prosent)		LO/NAM April 2023	Alternativ: høyere vekst i offentlig etterspørsel	Påpluss i offentlige utgifter i mrd. 2022-kroner
2023	Offentlig konsum	1,2	1,5	-
	Offentlige investeringer	1,1	1,5	-
	Offentlig etterspørsel	1,2	1,5	4,0
2024	Offentlig konsum	1,7	3,0	-
	Offentlige investeringer	4,3	5,0	-
	Offentlig etterspørsel	2,2	3,4	15,3
2025	Offentlig konsum	1,7	3,0	-
	Offentlige investeringer	3,3	5,0	-
	Offentlig etterspørsel	2,0	3,4	18,2

BNP Fastland, prosentvis volumvekst

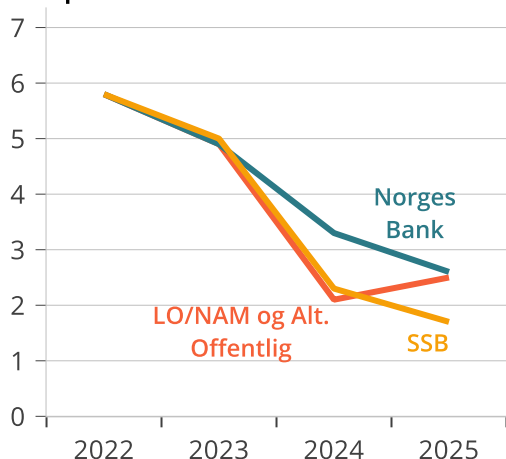
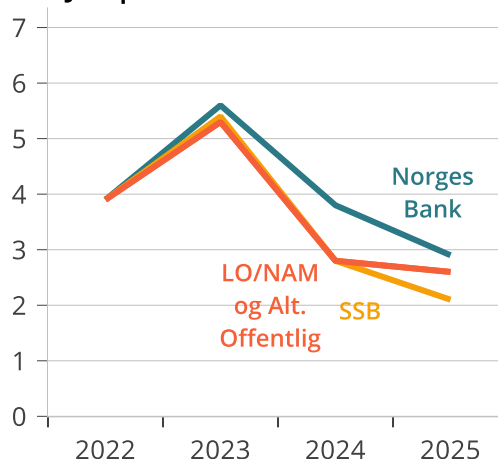

BNP Fastland, indekstert (2022=100)

Syssetning, indeksert (2022=100)**Arbeidsløshet (AKU), nivå**

Modellberegningene viser samtidig at de ekstra finanspolitiske stimulansene ikke medfører noe særlig press på prisveksten (i figurene under faller de to kurvene, merket med «LO/NAM» og «Alt. Offentlig», sammen). I våre beregninger har vi lagt til grunn en økning i offentlig etterspørsel på 1,3 prosentpoeng, noe som innebærer en kostnad på mellom 15 og 20 mrd. 2022-kroner i 2024 og 2025.

KPI prosentvis vekst**KPI-JAE prosentvis vekst**

Om man formulerer økte offentlige utgifter i form av støtteordninger (som f.eks. strømstøtteordningen) og/eller avgiftsreduksjon (som f.eks. på el-avgift, matmoms, o.l.), vil det ha en direkte prisdempende effekt. Dette vil bidra til å øke husholdningenes disponible realinntekt og stimulere husholdningenes konsum, som igjen kan løfte opp konjunktoren og sysselsettingen.

Vi mener at det er både rom og behov for sterkere offentlige stimulanser i tiden framover for å stabilisere både konjunktoren og arbeidsmarkedet, når pengepolitikken tilsynelatende kun rettes mot å få ned prisveksten.

Boks 2.3. Utviklingen i konsumprisene

Siden slutten av 2021 har husholdningene vært preget av høy konsumprisvekst. Fra 2021 til 2022 økte konsumprisene hele 5,8 prosent, langt over inflasjonsmålet på 2 prosent. Konsumprisene justert for energi og avgifter (KPI-JAE) steg med 3,9 prosent i 2022.

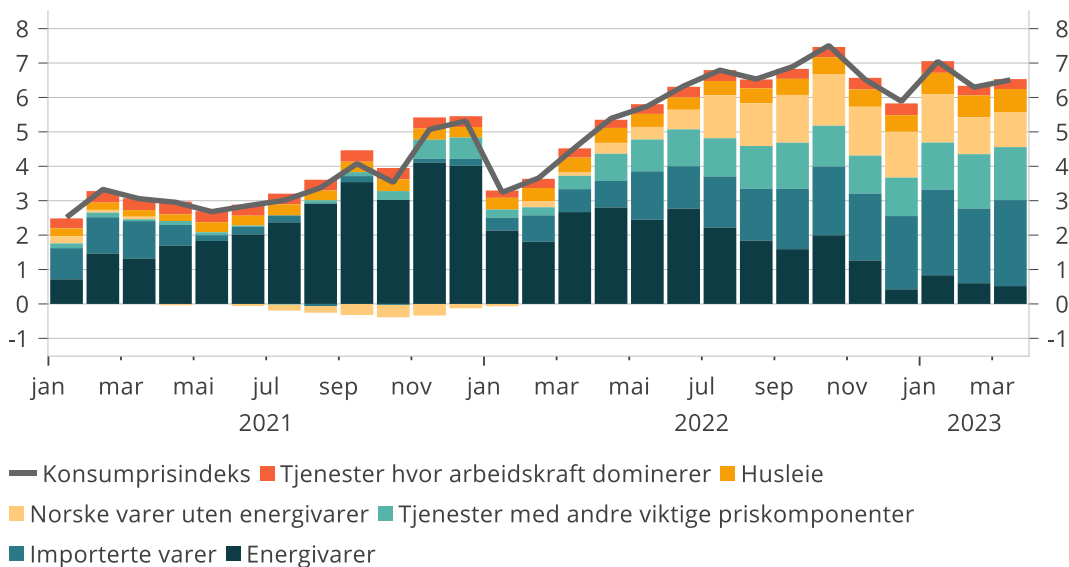
I starten av denne perioden med uvanlig høy prisstigning sto energivarer for mesteparten av veksten. Strømstøtten til husholdningene og den reduserte el-avgiften har imidlertid bidratt til å dempe konsumprisveksten. Bidraget fra energivarer avtok mot slutten av 2022, som må sees i sammenheng med at prisene allerede var svært høye i slutten av 2021. Importerte varer hadde også en kraftig prisvekst i 2022, og bidraget til KPI økte i løpet av året. Til sammen utgjorde energivarer og importerte varer over halvparten av bidragene til prisveksten i 2022.

De høye prisene på energi og importerte varer slår direkte ut i konsumprisindeksen i form av at husholdningene konsumerer disse varene. I tillegg slår de ut indirekte, siden økte priser på innsatsfaktorer, spesielt energivarer, medfører økte produksjonskostnader for næringslivet som etter hvert har forplantet seg til andre varer og tjenester som husholdningene konsumerer.

Prisveksten på tjenester der arbeidskraft dominerer, justert for avgifter, lå på 3,0 prosent i 2022, lik gjennomsnittet de siste syv årene. Prisveksten på denne gruppen har ligget på mellom 2,8 og 3,6 prosent siden 2015. Tolvmånedersveksten økte noe rundt årsskiftet til 3,9 prosent, men falt igjen til 3,2 prosent i februar og 3,4 prosent i mars. Tolvmånedersveksten i husleieprisene har økt de siste månedene, og lå på 3,3 prosent i mars. Bidraget fra husleie var økende gjennom 2022, som skyldes at utleiere kan justere husleien basert på konsumprisindeksen. Husleie utgjør en stor andel av husholdningenes konsum, som vil si at det tillegges stor vekt i konsumprisindeksen, og endringer i husleieprisene vil gi store utslag til samlet KPI.

Bidrag til konsumprisindeksen

Bidrag til tolv månedersveksten, etter leveringssektor

Kilde: SSB, Macrobond

Tabell: LOs konjunkturanslag for 2023 - 2025.

	2023	2024	2025
Økonomisk vekst:			
- BNP fastlands-Norge	1,4	0,9	1,0
Konsum:			
- Privat konsum	1,1	-1,6	0,4
- Offentlig konsum	1,2	1,7	1,7
Bruttoinvesteringer:			
- Fastlands Norge	-2,2	-3,5	-1,2
- Oljeinvesteringer	5,0	6,0	3,0
Eksport:			
- tradisjonelle varer	6,0	5,1	2,9
Arbeidsmarkedet:			
- Sysselsetting (NR)	0,5	0,0	0,0
- Arbeidsløshetsrate (AKU)	3,7	3,9	4,2
Priser:			
- konsumpris (KPI)	4,9	2,1	2,5
- konsumpris (KPI JAE)	5,3	2,8	2,6

Anslagene oversendes til Revidert Nasjonalbudsjett for 2023.

3. Arbeidsmarkedet

Relativt lav arbeidsløshet i fjor bidro til at flere som tidligere var utenfor arbeidsstyrken kom seg inn på arbeidsmarkedet. Gjennom året og inn i 2023 har imidlertid arbeidsmarkedet svekket seg noe. Siden mars i fjor har sysselsettingsandelen gått ned fra 70,6 prosent til 69,8 prosent i mars i år. Arbeidsløsheten har steget fra 3,2 til 3,6 prosent i samme tidsperiode⁵. Arbeidsløsheten registrert hos NAV har vist en mer stabil utvikling, men har også økt litt de siste månedene. Antallet personer registrert med nedsatt arbeidsevne hos NAV utgjorde 208 400 personer i mars, som er 25 100⁶ flere enn før pandemien.

Svekkelsen vi nå ser i arbeidsmarkedet er relativt bredt basert, samtidig som tradisjonelt utsatte grupper som unge, innvandrere og lavutdannede rammes mer enn andre. Arbeidsløsheten har økt mest for personer med yrkesbakgrunn fra bygg og anlegg. Selv om etterspørselen etter arbeidskraft fortsatt er høy, har antallet nye ledige stillinger registrert hos NAV falt hver måned hittil i år. Sammenliknet med april i fjor har det vært en nedgang i de fleste yrkesgrupper⁷.

Muligheten for inkludering i arbeidslivet kan minke fremover som følge av svekkede vekstutsikter. En overdreven stram pengepolitikk kan gjøre at arbeidsmarkedet svekkes raskere og sterkere enn tidligere antatt. Vi anslår at arbeidsløsheten vil stige til 3,7 prosent i 2023, og tar seg videre opp til 4,2 i slutten av prognoseperioden. Sysselsettingen anslås til å øke med 0,5 prosent før den flater ut utover i prognoseperioden.

3.1 Nedgang i andelen sysselsatte

Sysselsettingsandelen har gått ned fra 69,9 prosent i 1. kvartal i fjor til 69,4 prosent i 1. kvartal i år, tilsvarende en nedgang på 0,5 prosentpoeng, ifølge SSBs arbeidskraftsundersøkelse. Det skyldes i stor grad en nedgang i sysselsettingen blant personer mellom 40 og 54 år, fra 84,2 til 82 prosent i samme tidsperiode. Blant unge mellom 15 og 24 år økte sysselsettingsandelen med 1,2 prosentpoeng, fra 55,1 prosent til 56,3 prosent. Sysselsettingsandelen falt blant de mellom 55 og 74 år, mens den var uendret blant de mellom 25 og 39 år.

Ifølge nasjonalregnskapstall, økte sysselsettingen i alle fjorårets kvartaler, og særlig i 1. kvartal, justert for normale sesongvariasjoner. Fra 3. til 4. kvartal steg sysselsettingen med 0,4 prosent, og det var særlig undervisning, informasjon og kommunikasjon samt faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting som bidro til veksten. Sammenlignet med 4. kvartal i 2021 var det en samlet vekst på 2,4 prosent i 4. kvartal 2022, tilsvarende 69 000 sysselsatte. Antall sysselsatte i 4. kvartal lå på et høyere nivå enn før pandemien i alle næringer utenom transport⁸ og post og distribusjonsvirksomhet. Det gjelder særlig helse- og omsorgstjenester, faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting, informasjon og kommunikasjon, samt bygge- og anleggsvirksomhet.

⁵ Trendtall fra arbeidskraftsundersøkelsen (AKU).

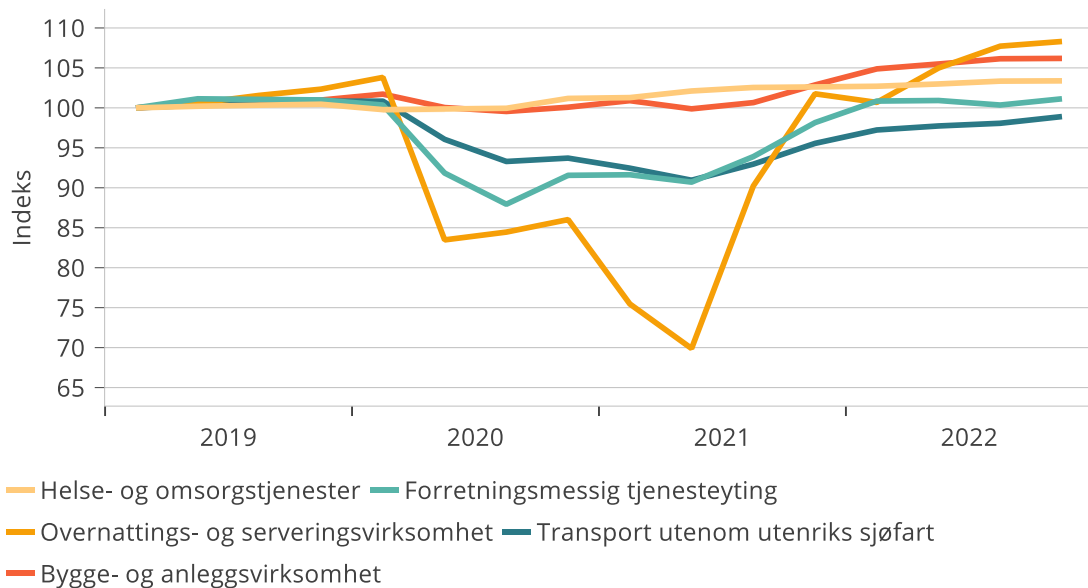
⁶ Antall personer med nedsatt arbeidsevne i mars 2023 sammenlignet med mars 2019.

⁷ Antallet ledige stillinger per virkedag har falt med 28 prosent i denne tidsperioden, med størst nedgang innen bygg og anlegg (-56 prosent), kontorarbeid (-48 prosent) og akademiske yrker (-46 prosent).

⁸ Nedgang i både utenriks sjøfart og transport utenom utenriks sjøfart.

Figur 3.1. Sysselsatte i utvalgte næringer

Lønntakere og selvstendige, sesongjustert og indekstert (1. kvartal 2019 = 100)

Kilde: SSB, Macrobond

Fra 2021 til 2022 økte andelen sysselsatte som hadde heltidsstilling. Samtidig var det en oppgang i andelen med kort deltid og nedgang i lang deltid. Det var en sterk oppgang i andelen sysselsatte under 25 år med kort deltidsstilling, som kan skyldes at flere har fått jobb ved siden av studiene. For personer 25 år og over har andelen som jobber heltid økt. Blant de som jobber deltid har en større andel kort deltid i 2022 enn i 2021 i alle aldersgrupper utenom de over 55 år der det er en nedgang.

3.2 Økende arbeidsløshet blant sårbare grupper

Gjennom pandemien var det bekymringer om at den kraftige økte arbeidsløsheten skulle bli langvarig, men arbeidsmarkedet tok seg raskt opp igjen i 2021 og i starten av 2022. Sysselsettingen steg og arbeidsløsheten falt i takt med gjenåpningen. De siste månedene har arbeidsløsheten imidlertid tatt seg litt opp, og særlig blant tradisjonelt utsatte grupper som innvandrere, unge og lavutdannede.

Arbeidsløsheten som andel av arbeidsstyrken økte fra 3,3 prosent i 1. kvartal i fjor til 3,7 prosent i 1. kvartal i år, ifølge SSBs arbeidskraftsundersøkelse. Arbeidsløshetsandelen økte i alle aldersgrupper med unntak av de mellom 40 og 54 år. Oppgangen var særlig sterk blant unge mellom 15 og 24 år, og var i stor grad drevet av unge som så etter deltidsjobb.

Det var 50 000 unge i alderen 15 til 24 år som var arbeidsløse i mars i år. Arbeidsløshetsandelen i denne aldersgruppen har økt fra 9,4 prosent i mars i fjor til 11,7 prosent i mars i år. Ungdomsarbeidsløsheten er dermed tilbake på samme nivå som før pandemien.

Ifølge SSBs arbeidskraftsundersøkelse skyldes den økte arbeidsløsheten i 1. kvartal i hovedsak at flere har gått inn i arbeidsmarkedet. Det var ikke uvanlig mange som mistet jobben i 1. kvartal. Det var færre arbeidsløse enn vanlig som sluttet å søke og ga opp, og det var flere enn vanlig som fant en jobb. Samtidig var det færre enn vanlig som fant en jobb raskt.

Fra mars til april økte antallet arbeidssøkere registrert hos NAV⁹ med 1 700 justert for normale sesongvariasjoner, og utgjorde 85 600 personer. Antallet helt arbeidsløse utgjorde 53 200 personer, tilsvarende 1,8 prosent av arbeidsstyrken, og økte med 1 500 personer fra mars til april justert for sesongvariasjoner. Økningen var bredt basert både når det gjelder alder og yrkesgrupper.

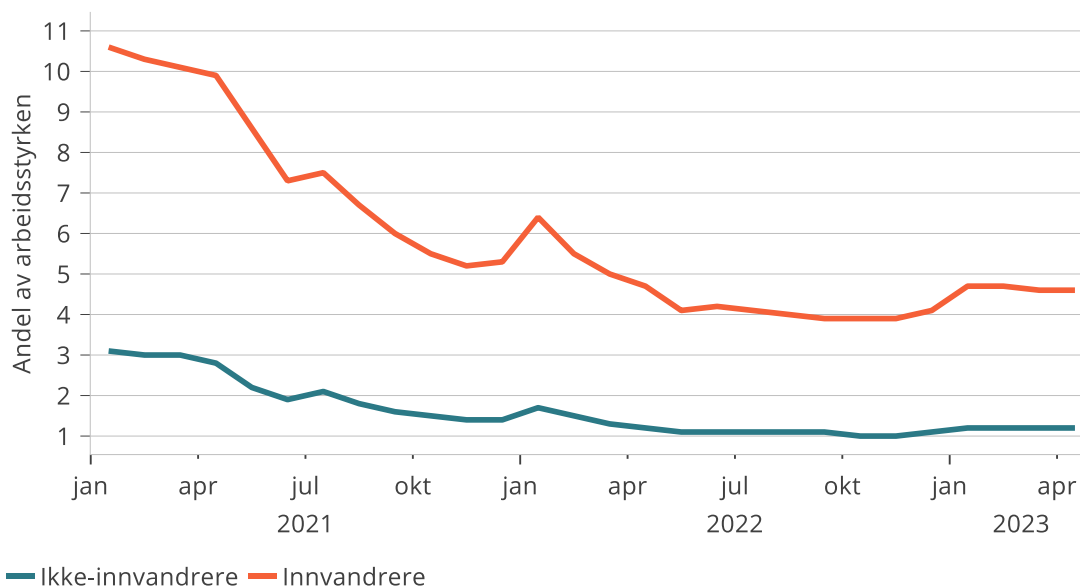
I april var arbeidsløsheten høyest i aldersgruppen 20 til 24 år, der 2,5 prosent var registrert som helt arbeidsløse hos NAV. Det er imidlertid mange unge som ikke registrer seg hos NAV selv om de er arbeidsløse, siden de ofte ikke har krav på dagpenger og dermed har mindre motivasjon til å registrere seg.

Fra november 2022 til april 2023 har andelen registrert som helt arbeidsløse hos NAV økt mest¹⁰ blant de med lite utdanning. Blant personer med utdanning på grunnskolenivå utgjorde andelen helt arbeidsløse 3,4 prosent i april, som er 0,4 prosentpoeng høyere enn i november i fjor. Til sammenligning har andelen økt med 0,1 prosentpoeng blant personer med utdanning på universitets- og høyskolenivå i samme tidsperiode, og lå på om lag 1,0 prosent. Personer med utdanning på grunnskolenivå, med uoppdelt eller ingen fullført utdanning utgjør om lag halvparten av alle som er registrert arbeidsløse hos NAV.

Arbeidsløshetsandelen¹¹ blant innvandrere økte fra 3,9 prosent i november 2022 til 4,6 prosent i april 2023, tilsvarende en oppgang på 0,7 prosentpoeng. Til sammenligning har den kun økt 0,2 prosentpoeng, fra 1,0 prosent til 1,2 prosent, i samme tidsperiode blant ikke-innvandrere.

Figur 3.2. Arbeidsløshet blant innvandrere

Registrert helt arbeidsløse hos NAV som andel av arbeidsstyrken, ujusterte tall

Kilde: NAV, Macrobond

Under pandemien var det en kraftig økning i langtidsarbeidsløsheten¹². Gjennom 2021 og 2022 falt langtidsarbeidsløsheten, men den har økt noe siden november, ifølge NAV. Økt langtidsarbeidsløshet innebærer økt risiko for at flere havner varig utenfor

⁹ NAV-tall ved utgangen av måneden.

¹⁰ Ujusterte tall.

¹¹ Registrert helt arbeidsløse hos NAV, ujusterte tall.

¹² 26 uker eller mer.

arbeidsmarkedet. I april 2023 var 20 700 personer registrert som langtidsarbeidsløse, hvorav 11 700 av disse hadde vært registrert arbeidsløse i over 1 år, og 5 400 i over 2 år. I forhold til i november i fjor er det nå 1 950 flere som har vært langtidsarbeidsløse, og 2 600 flere som har vært arbeidsløse i seks til tolv måneder. Korttidsarbeidsløsheten har økt siden i fjor vår, og økte med 8 400 personer fra april i fjor til april i år, tilsvarende en oppgang på 34,8 prosent.

Arbeidsløshetsandelen var høyest i bygg og anlegg samt reiseliv og transport i april, på 2,9 prosent. Antall registrerte arbeidsløse hos NAV økte i alle yrkesgrupper fra mars til april med unntak av helse, pleie og omsorg, justert for normale sesongvariasjoner. Innen bygg og anlegg har antall registrert arbeidsløse økt med 1 100 personer siden april i fjor, og andelen har steget med 0,4 prosentpoeng. I andre yrkesgrupper har arbeidsløshetsandelen i samme tidsperiode enten falt eller holdt seg stabil. Siden årsskiftet har imidlertid antall helt arbeidsløse økt i nesten alle yrkesgrupper, justert for normale sesongvariasjoner.

I starten av 2022 økte antall permitteringer, og det falt etter at de siste smitteverntiltakene ble avviklet og holdt seg stabilt lavt resten av året. I årets to første måneder økte antallet noe mer enn normalt, mens det var en nedgang i mars og april. I april 2023 var det 8 900 registrert permitterte arbeidssøkere hos NAV, tilsvarende 0,3 prosent av arbeidsstyrken. Av disse jobbet om lag halvparten innen bygg og anlegg og industriarbeid.

3.3 Økt nettoinnvandring og flere utenlandske pendlere

Nettoinnvandringen var rekordhøy i 2022, tilsvarende 57 900 personer, tilnærmet en tredobling fra 2021. Flyktninger fra Ukraina sto for mesteparten av oppgangen, fra nærmest ingen nettoinnvandring i 2021 til 32 100 i 2022. Av disse var 18 700 i yrkesaktiv alder¹³. I slutten av 2022 hadde 9,2 prosent av flyktningene fra Ukraina i yrkesaktiv alder kommet i arbeid. Antallet personer fra Ukraina som var registrert som helt arbeidsløse har økt fra 172 personer i februar 2022 til 1 231 i april i år. Utlendingsdirektoratet (UDI) planlegger for 40 000 asylsøknader fra Ukraina i 2023. Fremover vil vi trolig se en oppgang i antall sysselsatte og arbeidssøkere fra Ukraina.

Sett bort fra personer med statsborgerskap fra Ukraina, utgjorde nettoinnvandringen i 2022 25 800 personer, som er 6 400 flere enn i 2021. Økningen må sees i sammenheng med pandemien og lav nettoinnvandring som følge av stengte grenser, færre jobbmuligheter i Norge samt bedre lønns- og arbeidsvilkår i utreiseland. Utenom flyktninger fra Ukraina, var det størst nettoinnvandring blant personer med statsborgerskap fra Syria, India og Polen¹⁴.

Antall utenlandske pendlere falt kraftig under pandemien, men tok seg opp i løpet av 2022. I februar i år var antallet tilbake på samme nivå som før pandemien, på om lag 83 900 personer. Det var færre pendlere fra Norden i februar 2023 enn før pandemien, men flere fra nye EU-land¹⁵ og særlig fra Polen. Størsteparten av utenlandske pendlere jobber i konjunkturutsatte næringer. I 4. kvartal jobbet over halvparten av pendlere i bygge- og anleggsvirksomheten og forretningsmessig tjenesteyting, der arbeidsutleie inngår. Fra 4. kvartal 2021 til 4. kvartal 2022 økte antall pendlere med 13 100 personer, der forretningsmessig tjenesteyting og bygge- og anleggsvirksomhet sto for hele 8 600

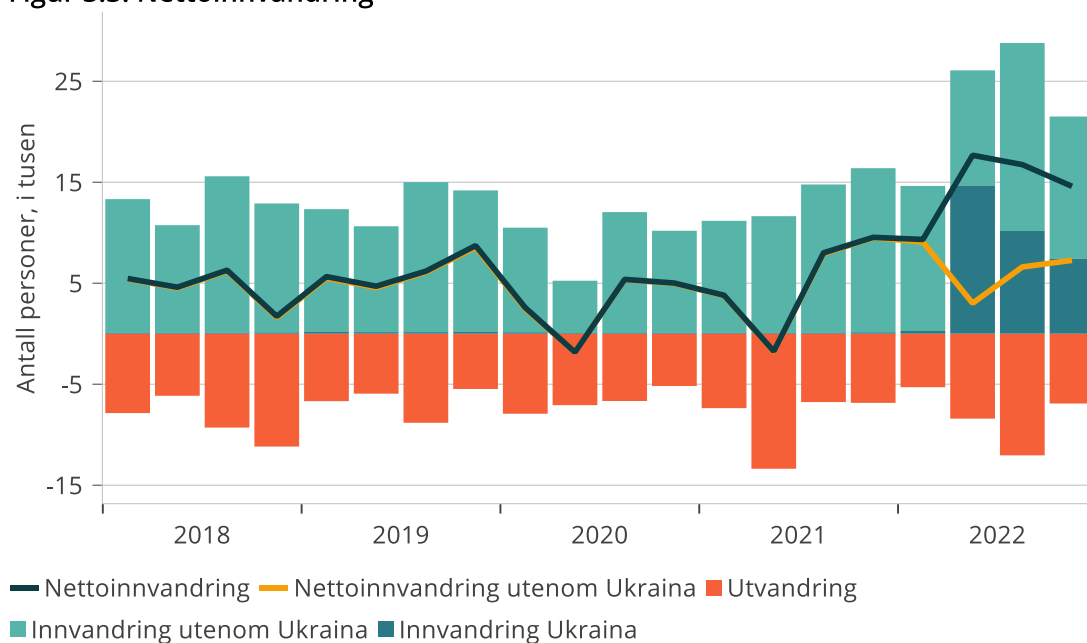
¹³ 20-66 år.

¹⁴ Nettoinnvandring på henholdsvis 2 266, 1 941 og 1849 personer.

¹⁵ Nye EU-land etter 2004.

personer. Overnattings- og serveringsvirksomhet samt transport og lagring sto for 2 600 personer.

Figur 3.3. Nettoinnvandring

Kilde: SSB, Macrobond

3.4 Kompetansemismatch

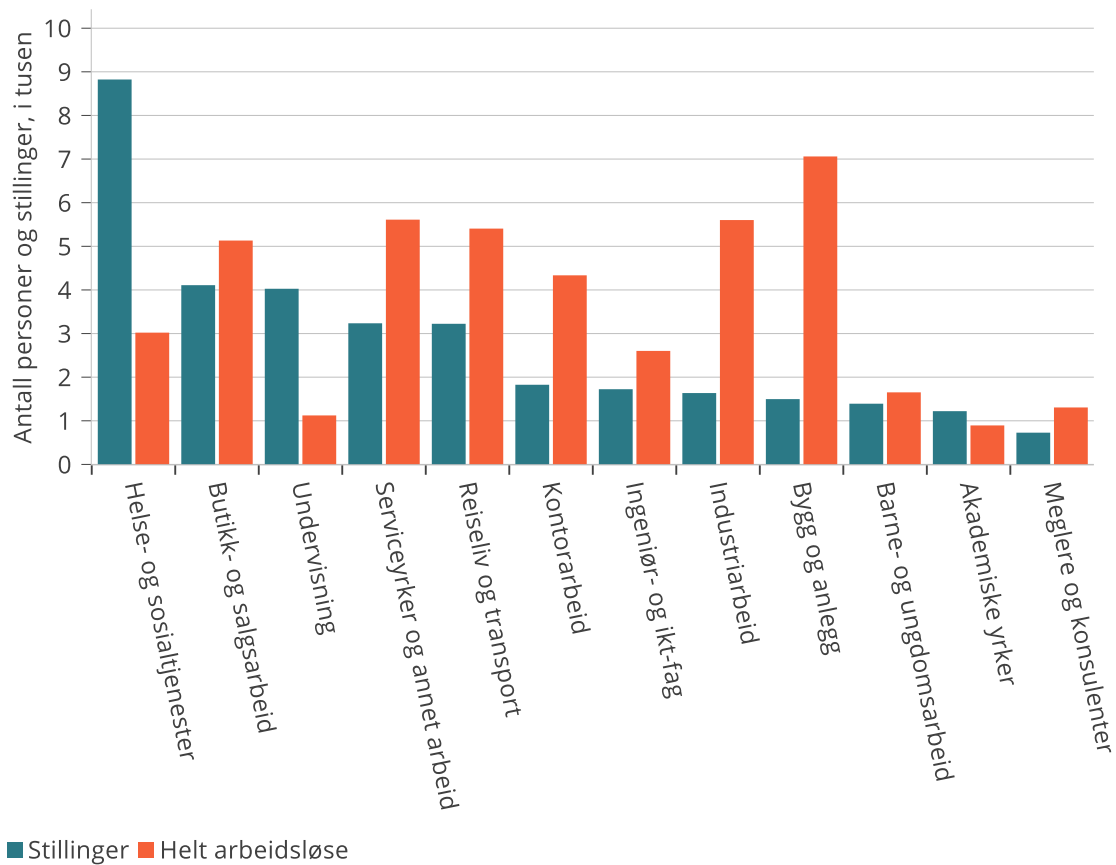
I 2022 var det historisk mange nye ledige stillinger registrert hos NAV, men de siste månedene har antallet blitt redusert. Fra januar til april i år gikk antall nye ledige stillinger ned, fra 2 100 til 1 700 per virkedag, justert for sesongvariasjoner. Sammenlignet med april i fjor har antall nye ledige stillinger falt med 28 prosent per virkedag. Nedgangen var bredt basert, men sterkest i bygg og anlegg, kontorarbeid og akademiske yrker.

Det er store forskjeller i mismatch-utfordringer på tvers av næringer. Det er mangel på arbeidskraft i helse- og sosialtjenester samt undervisning, mens det i de fleste andre yrkesgrupper er registrert flere arbeidsløse enn nye ledige stillinger, se figur 3.4 under. NAVs siste bedriftsundersøkelse bekrefter bildet av lavere temperatur i arbeidsmarkedet og at mismatch-utfordringene varierer nokså mye mellom næringer.

Oppgitt mangel behøver ikke være et samfunnsproblem. Det avspeiler blant annet at arbeidsløsheten er lav. At det er krevende å få tak i rett kompetanse kan også gi virksomhetene insentiver til å investere i lærlinger og egne ansatte gjennom tilbud på opplærings og etter- og videreutdanning. Det kan også styrke motivasjonen til å hjelpe langtidsarbeidsløse og personer med helseutfordringer inn i jobb. Sammen med innstramminger i innleieregulverket innebærer knappheten på arbeidskraft at det for mange virksomheter blir nødvendig å justere rekrutteringsstrategiene.

Press i arbeidsmarkedet kan dermed hjelpe arbeidsinkludering. Det kan også bidra til ønsket bedring av lønns- og arbeidsvilkår i deler der en tidligere har strevd med sosial dumping.

Figur 3.4. Arbeidsløse og nye ledige stillinger
 Registrert arbeidsløse og nye ledige stillinger, april 2023

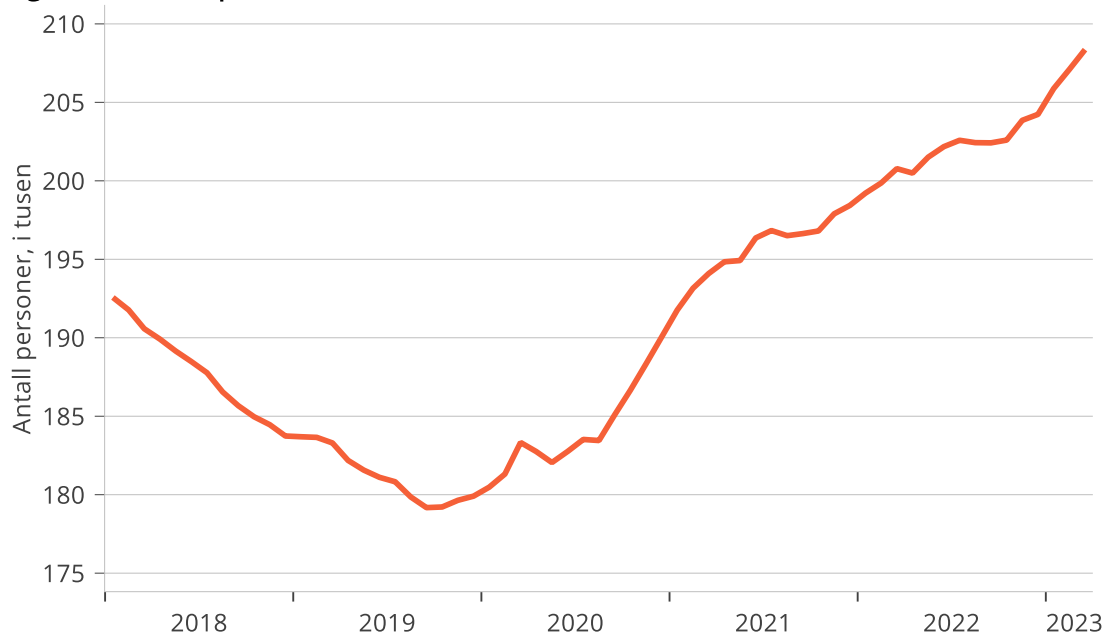

Kilde: NAV, Macrobond

3.5 Fortsatt mange utenfor

I mars var 208 400 personer registrert med nedsatt arbeidsevne hos NAV, tilsvarende 6,0 prosent av befolkningen. Sammenlignet med samme måned i fjor er det en økning på 7 600 personer. Andelen med nedsatt arbeidsevne var fallende i flere år, men begynte å øke i 2020. Denne trenden gjelder de fleste aldersgrupper, og er ekstra tydelig blant de over 60 år. Blant de under 30 år har trenden vært stigende siden 2013. Noe av økningen kan ha sammenheng med at unge som tidligere ble registrert som ordinære arbeidssøkere nå i stedet kommer inn i statistikken for personer med nedsatt arbeidsevne. Samlet mottok 143 100 personer arbeidsavklaringspenger i mars, hvorav 28 700 var under 30 år.

Figur 3.5. Antall personer med nedsatt arbeidsevne

Kilde: NAV, Macrobond

Andelen som mottar uføretrygd er uendret fra i fjor, men utviklingen innenfor aldersgruppene har endret seg. Samlet mottok 366 700 personer uføretrygd i mars. Det var en nedgang i andelen som mottar uføretrygd blant de over 45 år¹⁶, mens det var en oppgang i alle 5-årige aldersgrupper mellom 25 og 44 år i mars sammenlignet med samme måned i fjor. I mars mottok 21 900 unge mellom 18 og 29 år uføretrygd, om lag 2,7 prosent av befolkningen.

Hele 43 prosent av de som har utdanning på grunnskolenivå var utenfor arbeidsstyrken i 4. kvartal, tilsvarende 419 000 personer i aldersgruppen 15-74 år. Av de med utdanning på videregående skolenivå var 28,8 prosent utenfor arbeidsstyrken, og 13,5 prosent av de med universitets- og høyskolenivå.

Andelen unge mellom 15 og 29 år som verken er sysselsatt eller under utdanning (NEET) falt fra 7,4 prosent i 2021 til 6,8 prosent i 2022, og utgjorde 69 000 personer. Nedgangen kom først og fremst i aldersgruppen 25-29 år, mens det var en oppgang i aldersgruppen 15-19 år. I aldersgruppene 20-24 år var andelen NEET høyere i 2022 enn før pandemien, mens den var lavere i aldersgruppen 25-29 år. Tidligere har andelen NEET vært høyere blant de mellom 25 og 29 år enn de mellom 20 og 24 år, men det har snudd i 2022.

Andelen eldre utenfor arbeidsstyrken økte litt gjennom 2022, men er likevel på et lavere nivå enn før pandemien. I 1. kvartal 2023 var 13 000 flere utenfor arbeidsstyrken blant de over 55 år sammenlignet med samme kvartal året før, og andelen steg fra 48,1 til 48,6 prosent. Blant personer mellom 40 og 54 år økte antall personer utenfor arbeidsmarkedet med 26 000 personer sammenlignet med samme kvartal i fjor, og andelen økte fra 14,1 prosent til 16,3 prosent i samme tidsperiode. Samtidig det var en nedgang i antall personer utenfor arbeidsstyrken i de yngre aldersgruppene og særlig blant de under 25 år.

¹⁶ Nedgang i alle 5-årige aldersgrupper over 50, uendret i aldersgruppen 55-59 år.

Behovet for arbeidsmarkedstiltak rettet inn mot ordinært arbeidsløse vil være særlig stort når det er svak etterspørsel etter arbeidskraft. For personer som står lenger unna arbeidsmarkedet, som personer med nedsatt arbeidsevne, kan det være særlig effektivt med arbeidsrettede tiltak når det er høy etterspørsel etter arbeidskraft. I en slik situasjon er virksomhetene mer inkluderingsvillige, men siden målgruppen er ressurskrevende er det ofte behov for tett og langvarig oppfølging fra NAV for at inkluderingen skal bli vellykket. Mange i målgruppen har sammensatte utfordringer og har lite utdanning/kompetanse.

LO har spilt inn en rekke konkrete forslag til hvordan vi kan benytte tidsvinduet vi nå har til å få flere av dem som står lenger unna arbeidslivet inkludert. Viktige stikkord her er: tett oppfølging av brukere over tid og gjerne over flere år, kompetanseheving, en veileder å forholde seg til og som gjerne koordinerer tiltak på flere politikkområder, mer bruk av forpliktende avtaler mellom virksomheter og NAV etter inspirasjon fra blant annet «Møller medvind». Bruke metodikken i «Vi inkluderer og «Trøndelagsmodellen» i langt større grad enn hva som gjøres i dag. Tiltakene koster, men er samtidig svært samfunnsøkonomisk lønnsomme.

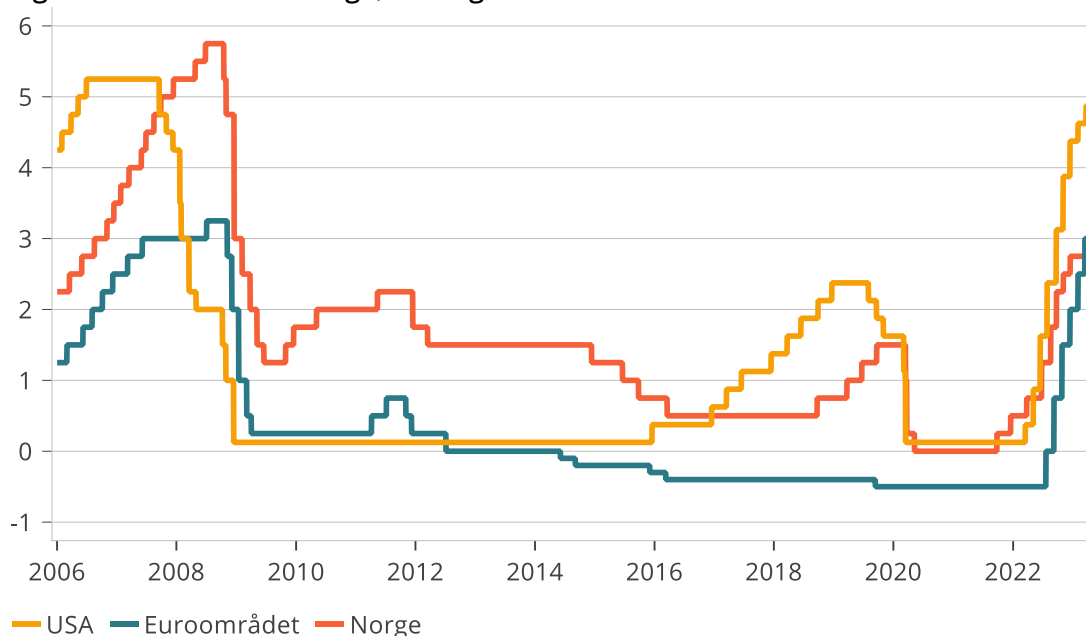
4. Internasjonal økonomi

Utsiktene for den økonomiske aktiviteten hos handelspartnerne våre har bedret seg. Aktiviteten i flere land har holdt seg overraskende høy og inflasjonen er på vei ned. Samtidig har de kraftige og raske rentehevingene internasjonalt skapt mer finansiell ustabilitet og bankuro i USA og Sveits. Det er stor usikkerhet om den økonomiske utviklingen videre hos handelspartnerne våre som følge av situasjonen på finansmarkedene samt krigen i Ukraina.

Som følge av pandemien økte prisene på råvarer kraftig og det skapte forstyrrelser i forsyningskjedene, som ble forsterket av krigen i Ukraina. Den siste tiden har imidlertid prisene på en rekke råvarer falt, fraktratene har sunket og forsyningsproblemene har avtatt. Olje- og gassprisene har også falt fra de skyhøye nivåene vi så i 2022.

4.1 Økte renter og bankuro

Figur 4.1. Rentenivå i Norge, USA og Euroområdet

Kilde: Norges Bank, ECB, Fed, Macrobond

Etter en lang periode med svært lave renter, har de fleste sentralbanker hevet renten det siste året for å prøve å bekjempe den høye inflasjonen. I euroområdet, der renten har vært negativ over flere år, begynte den europeiske sentralbanken (ECB) å sette renten kraftig opp fra midten av 2022. ECB har kommet med både doble og triple rentehevinger siden, og i starten av mai ble renten satt opp til 3,25 prosent. Den amerikanske sentralbanken (Federal Reserve) startet rentehevingene noe tidligere enn ECB, og etter den siste rentehevingen i starten av mai ligger den i intervallet 5,0-5,25 prosent. Rentenivået i både USA og euroområdet ligger nå på det høyeste nivået siden finanskrisen. Styringsrenten i Norge har lenge ligget på et høyere nivå enn den europeiske renten, men ligger nå på samme nivå.

De raske og kraftige rentehevingene internasjonalt har gitt opphav til økt finansiell ustabilitet og bankuro i USA og Sveits. I USA kollapset to småbanker i starten av mars, og kort tid senere spredte uroen seg til Sveits og aksjeverdien på Credit Suisse falt betraktelig. Den sveitsiske banken ble deretter kjøpt opp av storbanken UBS. I starten

av mai kollapset enda en amerikansk bank, First Republic Bank. Banken ble tatt over av amerikanske myndigheter og solgt til JPMorgan Chase.

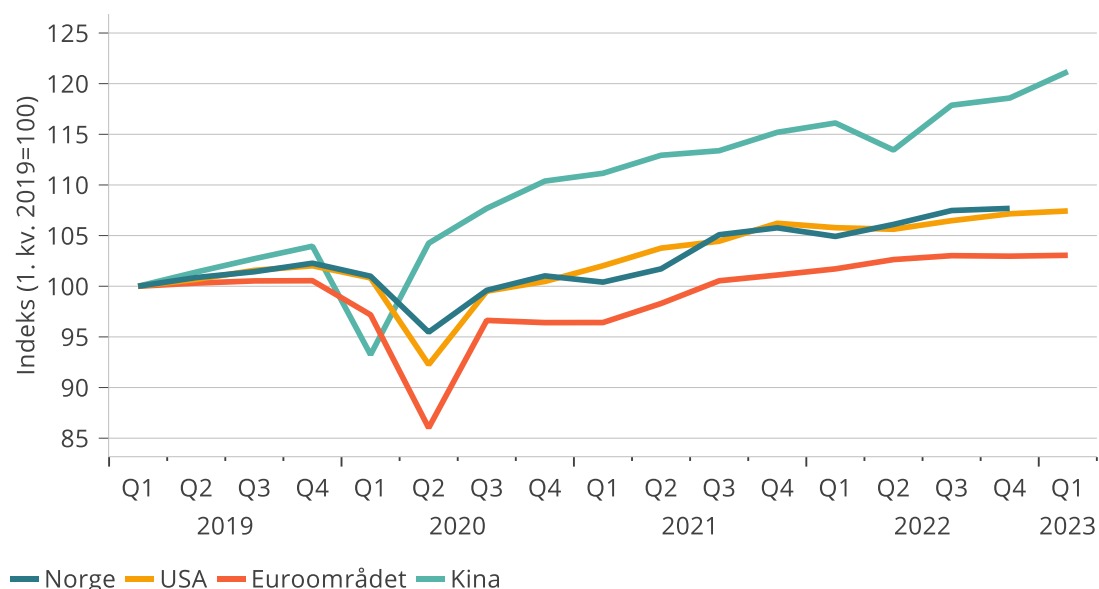
4.2 Internasjonal konjunktur

Samlet i OECD-landene økte bruttonasjonalproduktet (BNP) i alle fjorårets kvartaler, og steg 0,2 prosent fra 3. til 4. kvartal. Etter et fall i de to første kvartalene i 2022, tok aktiviteten seg opp i USA i andre halvdel av året. Foreløpige tall viser at BNP i USA økte med 0,3 prosent fra 4. kvartal 2022 til 1. kvartal 2023.

I euroområdet økte aktiviteten i de tre første kvartalene i 2022 og holdt seg nærmest uendret i 4. kvartal. Fra 4. kvartal 2022 til 1. kvartal 2023 steg BNP 0,1 prosent i euroområdet, justert for normale sesongvariasjoner, ifølge foreløpige anslag. I Tyskland var BNP nærmest uendret fra kvartalet før, og i Frankrike steg aktiviteten med 0,2 prosent. I Spania og Italia steg BNP med 0,5 prosent.

Aktiviteten i Kina har tatt seg kraftig opp etter at nulltoleransepolitikken ble avviklet. I 1. kvartal 2023 steg BNP med 2,2 prosent sammenlignet med foregående kvartal, og årsveksten lå på 4,5 prosent.

Figur 4.2. BNP i utvalgte land
BNP, sesongjustert, faste priser

Kilde: OECD, NBS, Macrobond

4.3 Prisveksten har avtatt

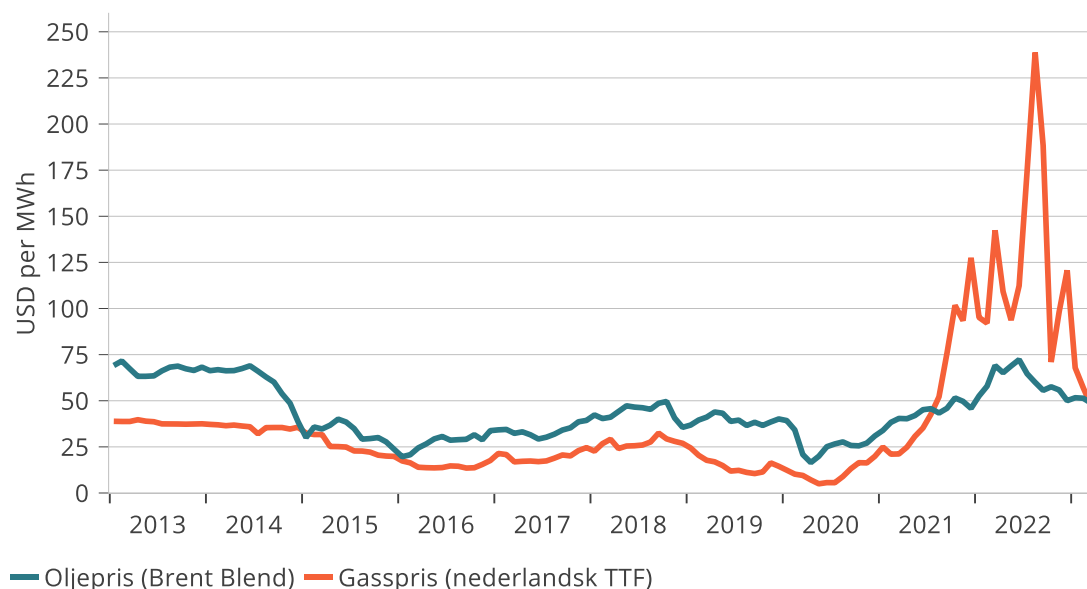
Som følge av pandemien økte råvareprisene og fraktratene gjennom 2021, og det var betydelige forstyrrelser i forsyningskjedene. Dette ble forsterket av krigen i Ukraina, og prisene på energivarer økte kraftig.

Olje- og gassprisene har falt fra de skyhøye nivåene vi så i midten av 2022, men er fortsatt svært høye. Oljeprisen lå i gjennomsnitt på 79,3 dollar per fat i mars, etter en nedgang fra 117,7 dollar per fat i juni. Gassprisene har også falt kraftig fra det rekordhøye nivået i september.

Mot slutten av 2020 steg fraktratene, og de nådde en topp i høsten 2021. Gjennom 2022 falt fraktratene og stupte mot slutten av året. Prisene på mange råvarer, som

blant annet trelast, metaller og gjødsel, steg kraftig etter pandemien. Til tross for at prisene har falt den siste tiden, ligger fortsatt prisene på flere råvarer på et høyt nivå.

Figur 4.3. Priser på olje og naturgass
Brent Blend og nederlandsk TTF

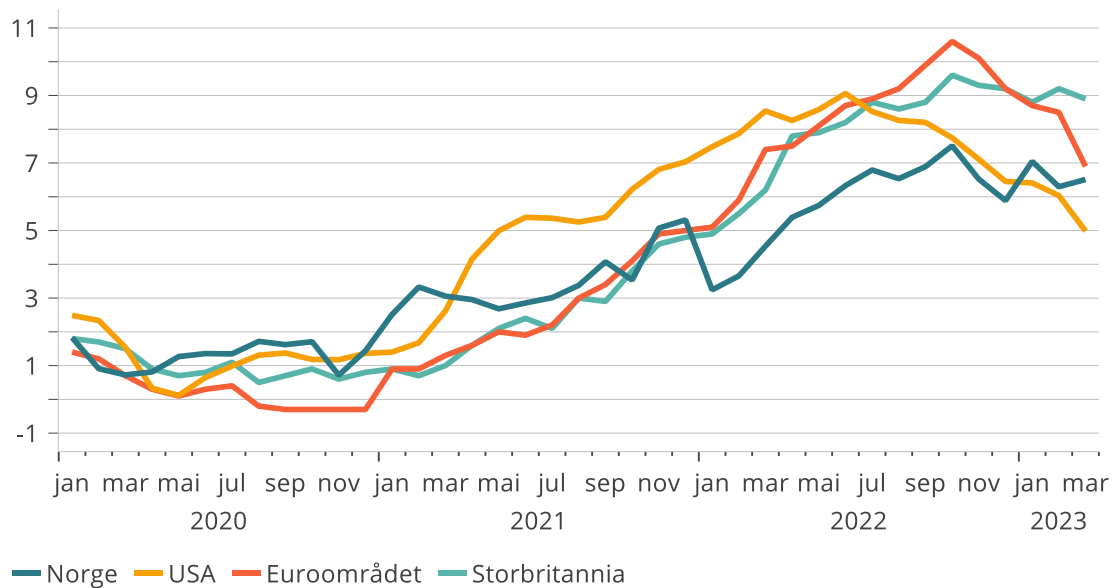
Kilde: IMF, ICE, Macrobond

De siste månedene har konsumprisene dempet seg i flere land. I USA har tolv månedersveksten falt fra 9,1 prosent i juni 2022, til 5,0 prosent i mars. Fra februar til mars økte konsumprisene 0,1 prosent, justert for normal sesongvariasjon. Konsumprisene utenom mat- og energivarer har dempet seg noe de siste månedene. Tolv månedersveksten lå på 5,6 prosent i mars, mens veksten fra februar til mars lå på 0,4 prosent. Kjerneinflasjonen¹⁷ var altså høyere enn den samlede inflasjonen i mars. Husleie bidro mest til veksten fra februar til mars, mens lavere energipriser dempet oppgangen.

I euroområdet, der prisveksten nådde toppen i oktober på 10,6 prosent, har tolv månedersveksten falt til 6,9 prosent i mars. Samtidig har konsumprisene utenom mat- og energivarer fortsatt å stige, og lå på 5,7 prosent i mars. Prisveksten varierer svært innad i euroområdet. I Tyskland og Italia lå tolv månedersveksten i konsumprisene på henholdsvis 7,4 og 7,6 prosent i mars. I Frankrike lå den på 5,7 prosent, mens den har falt til 3,3 prosent i Spania. Sett bort fra mat- og energivarer ser bildet noe annerledes ut. I Frankrike var tolv månedersveksten på 3,7 prosent, mens den i Spania lå på 5,1 prosent i mars. I Tyskland og Italia lå veksten på henholdsvis 5,7 og 4,8 prosent.

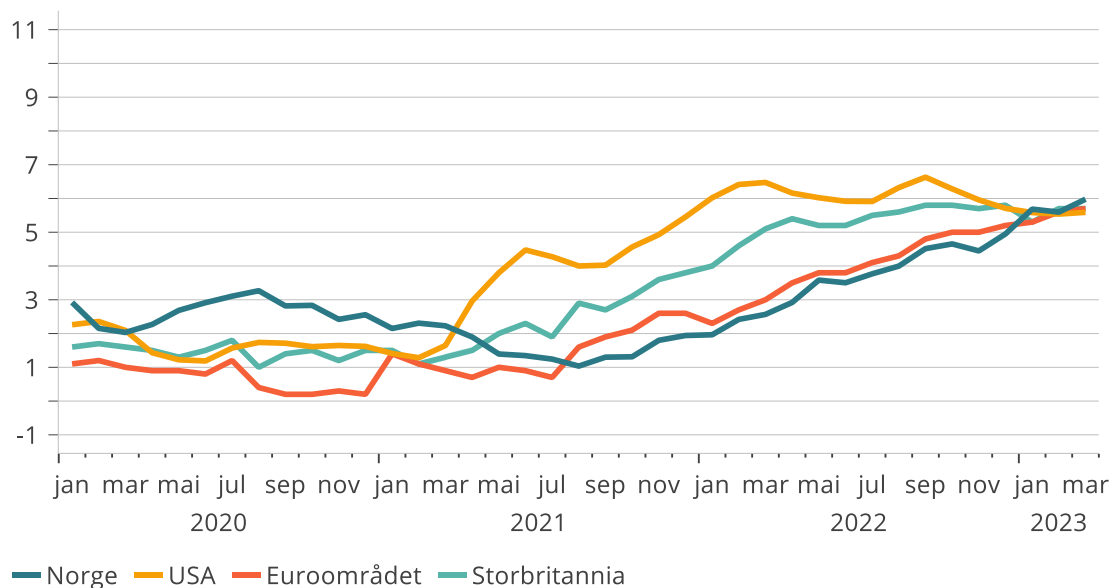
¹⁷ Konsumpriser utenom mat- og energivarer

Figur 4.4. Konsumprisindeks i Norge og utvalgte land
Tolvmånedersvekst i konsumprisindeksen

Kilde: OECD, Eurostat, Macrobond

Figur 4.5. Konsumprisindeks utenom mat og energi i Norge og utvalgte land
Tolvmånedersvekst i konsumprisindeksen

Kilde: OECD, Eurostat, Macrobond

I mars steg konsumprisene i Storbritannia med 8,9 prosent sammenlignet med samme måned i fjor. Konsumprisene utenom mat- og energivarer økte med 5,7 prosent. Justert for normal sesongvariasjon, steg konsumprisene 0,7 prosent fra februar til mars. Nedgangen i tolv månedersveksten i mars skyldes lavere priser på transport, særlig drivstoff. Bolig, lys og brensel bidro også til nedgangen. På den andre siden økte prisene på mat og alkoholfrie drikkevarer, samt kultur og fritidsvarer og -tjenester.

4.4 Arbeidsmarked

I USA har arbeidsløshetsandelen¹⁸ holdt seg lav, og i april lå den på 3,4 prosent. Sysselsettingen utenom jordbruket¹⁹ steg med 253 000 i april sammenlignet med måneden før. Oppgangen er en del lavere enn gjennomsnittet de siste seks månedene, på 290 000. Den gjennomsnittlige timelønnsveksten steg 0,5 prosent fra mars til april, og årsveksten lå på 4,4 prosent.

Arbeidsløshetsandelen i euroområdet falt fra februar til mars, og lå på rekordlave 6,5 prosent. Den var lavest i Tsjekia og Tyskland, på henholdsvis 2,6 og 2,8 prosent, og høyest i Spania på 12,8 prosent. Sysselsettingsandelen steg fra 60,7 til 60,8 prosent fra 3. til 4. kvartal. I Tyskland lå sysselsettingsandelen på 67,8 prosent i 4. kvartal, og var nærmest uendret fra foregående kvartal. I 4. kvartal lå sysselsettingsandelen i Frankrike på 58,7 prosent, en liten nedgang fra 3. kvartal. Sysselsettingsandelen i Spania og Italia lå noe lavere, på henholdsvis 56,3 og 52,5 prosent. Timelønnen økte 5,1 prosent i 4. kvartal sammenlignet med fjoråret.

4.5 LOs anslag om internasjonal økonomi

I vår konjunkturvurdering legger vi teknisk følgende til grunn:

	2023	2024	2025
BNP-vekst, handelspartnere	1,2	2,2	2,3
Prisvekst, euroområdet	5,5	2,5	2,0
Oljepriser, dollar/fat	80	75	70

¹⁸ Over 16 år.

¹⁹ Nonfarm payrolls.